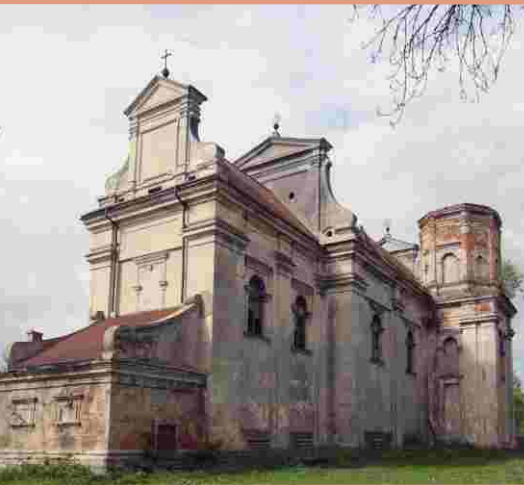

Волонтери для культурної спадщини

Історичний екскурс: **Угнів - Белз - Тартаків** – новий погляд

Historyczny ekskurs: **Uhnów – Bełż – Tartaków** – nowe widzenia

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

Програма Транскордонного Співробітництва
Польща-Білорусь-Україна 2014-2020

**Wolontariusze dla
dziedzictwa kulturowego**

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

Цю публікацію видано за фінансової підтримки Європейського Союзу в рамках Програми транскордонного співробітництва європейського інструменту сусідства Польща-Білорусь-Україна 2014-2020. За зміст даної публікації відповідальним є Асоціація гірських провідників «Ровінь». Зміст видання, за будь-яких обставин, не відображає позицію Європейського Союзу, ОУ або Спільного технічного секретаріату Програми транскордонного співробітництва європейського інструменту сусідства Польща-Білорусь-Україна 2014-2020 pp

Niniejszy dokument został przygotowany przy pomocy finansowej Unii Europejskiej, w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś Ukraina 2014-2020. Odpowiedzialność za zawartość tej publikacji leży wyłącznie po stronie "Stowarzyszenia Przewodników Górskich "ROVIN", nie może być w żadnym przypadku traktowana jako odzwierciedlenie stanowiska Unii Europejskiej, IZ lub Wspólnego Sekretariatu Technicznego Programu Współpracy Transgranicznej Polska-BiałoruśUkraina 2014-2020

Проект **«Волонтери для культурної спадщини»**
Лідер проекту - Асоціація гірських провідників «РОВІНЬ» (Україна),
партнер проекту – Локальна Організація Туристична в ПЕРЕМИШЛІ
(Польща)

Проект **„Wolontariusze dla dziedzictwa kulturowego”**
Lider projektu - Stowarzyszenie Przewodników Górskich "Rowin"
partner projektu Lokalna Organizacja Turystyczna w PRZEMYŚLU
(Polska).

**Волонтери для
культурної спадщини**

**Wolontariusze dla
dziedzictwa kulturowego**

Волонтери для культурної спадщини.
Альтернативні шляхи відродження
занедбаних історичних будівель.

В сучасних умовах волонтерство набуває особливої ваги і значення. У світі волонтерство є повсякденною соціальною практикою.

Волонтерство серед молоді, за даними останнього звіту ООН, дуже важливе в країнах, де швидкі соціальні зміни призводять до труднощів, втрати традиційних структур та безробіття. Молодь – найбільш активна частина суспільства, а волонтерська робота може ставати для неї першим досвідом небайдужого ставлення до подій.

Надзвичайно важливо сьогодні об'єднати молодь через добрі справи та сформувати ефективні команди волонтерів, які наближатимуть нас до перемоги. Це також допоможе інтегрувати молодь, яка змушена покинути свої домівки та допоможе їй втілювати соціальні та громадські ініціативи. Ми віримо в молодих людей, які змінюють країну та змінюють світ.

Wolontariusze na rzecz dziedzictwa
kulturowego. Alternatywne sposoby rewitalizacji
opuszczonych obiektów zabytkowych.

We współczesnych warunkach wolontariat nabiera szczególnej wagi i znaczenia. Na świecie wolontariat jest codzienną praktyką społeczną.

Wolontariat wśród młodzieży, według najnowszego raportu ONZ, jest bardzo ważny w krajach, w których gwałtowne zmiany społeczne prowadzą do trudności, utraty tradycyjnych struktur i bezrobocia. Młodzież jest najbardziej aktywną częścią społeczeństwa, a wolontariat może być dla nich pierwszym doświadczeniem nieobojętnego stosunku do wydarzeń.

Niezwykle ważne jest dziś, by poprzez dobre uczynki jednoczyć młodych ludzi i tworzyć skuteczne zespoły wolontariuszy, które przybliżą nas do zwycięstwa. To pomoże również w integracji młodych ludzi, którzy są zmuszeni do opuszczenia swoich domów, i pomoże im w realizacji inicjatyw społecznych i wspólnotowych. Wierzmy w młodych ludzi, którzy zmieniają państwo i zmieniają świat.

В рамках реалізації проекту «Волонтери для культурної спадщини» в найменшому місті України – Угнів - відбувся волонтерський освітньо-культурний табір «Наша спільна культурна спадщина», в межах якого було проведено панельні дискусії, майстер-класи, лекції та тренінги, роботи із впорядкування території та об'єктів за участі волонтерів та місцевих мешканців. Дискурси надихнули молодих людей для руху з відновлення пам'яток культури, архітектури, об'єктів природної та історичної спадщини.

Питання, які обговорювались та на які шукали відповіді під час табору:

- питання щодо підходу до пам'яток, що руйнуються: зберігати те, що є, чи відновлювати сучасними методами;
- які до чого пристосувати такі будівлі;
- проблематика відновлення історичних пам'яток, шляхи популяризації української культурної спадщини за кордоном та способи розпочати її монетизувати соціальні проекти.

W ramach realizacji projektu „Wolontariusze na rzecz dziedzictwa kulturowego” w najmniejszym mieście Ukrainy – Uhnów – odbył się wolontariacki obóz edukacyjno-kulturalny „Nasze wspólne dziedzictwo kulturowe”, który obejmował dyskusje panelowe, majster klasy, wykłady i szkolenia, prace porządkowe terenu i obiektów z udziałem uczestników obozu i miejscowych mieszkańców. Dyskursy zainspirowały młodych ludzi do ruchu na rzecz renowacji zabytków kultury, architektury, dziedzictwa przyrodniczego i historycznego.

Pytania, które zostały omówione i na które szukali odpowiedzi podczas obozu:

- pytania dotyczące podejścia do niszczących zabytków: zachować to, co jest, czy odrestaurować nowoczesnymi metodami;
- jak i do czego adaptować takie budowle;
- problematyka renowacji zabytków, sposobów popularyzacji ukraińskiego dziedzictwa kulturowego za granicą oraz sposobów inicjowania i monetyzacji projektów społecznych.

Як діяти? Що пропонувати? Шляхи та приклади використання пам'яток національного значення, їх збереження та популяризації

Як не прикро, доводиться визнати, що значна кількість об'єктів знаходиться не просто у непривабливому, але навіть в аварійному стані. Час від часу доводиться чути й бачити на власні очі, що руйнуються мури, завалюються дахи, падають вежі...

Об'єкти спадщини не створені рівними. Одні є пам'ятками архітектури, стратегічними об'єктами, темами для досліджень, просторами для важливих соціальних функцій. Є й інші – занедбані та всіма забуті маленькі історичні споруди – колишні школи чи будинки просвіти, мануфактури чи господарські приміщення, які ніким не визнані і нікому нецікаві. В які давно ніхто не вірить і сприймає суто як будівельний матеріал, які мовчки стоять попри дорогу у приреченому очікуванні своєї смерті. І таких в Україні тисячі – у кожному маленькому містечку, селищі та селі. Вони також мають право на життя.

Завдяки проекту ми почали говорити про можливий шлях порятунку спадщини в малих громадах, зокрема, через приватні інвестиції та створення нових функцій, отрібних саме зараз, саме тут і саме цими громадами.

W jaki sposób działać? Co zaoferować? Sposoby i przykłady wykorzystania obiektów zabytkowych, ich zachowanie i popularyzacja

Z przykrością trzeba przyznać, że znaczna liczba obiektów jest nie tylko nieatrakcyjna, ale wręcz w stanie awaryjnym. Od czasu do czasu można usłyszeć i zobaczyć na własne oczy, że rujują się mury, zapadają dachy, walą się wieże...

Obiekty dziedzictwa nie są sobie równe. Niektóre to zabytki architektury, obiekty strategiczne, tematy do badań, przestrzenie pełniące ważne funkcje społeczne. Są też inne - opuszczone i zapomniane przez wszystkich małe historyczne budowle - dawne szkoły lub domy oświecenia, manufaktury czy pomieszczenia gospodarcze, których nikt nie uznaje i które nikogo nie interesują. W które nikt od dawna nie wierzy i postrzega je wyłącznie jako budulec. Które w milczeniu stoją przy drodze, skazane na zagładę, oczekują na śmierć. A takich w Ukrainie są tysiące - w każdym małym miasteczku lub wsi. Ale one też mają prawo do życia.

Dzięki projektowi zaczęliśmy rozmawiać o możliwym sposobie ratowania dziedzictwa w małych społecznościach, w szczególności poprzez inwestycje prywatne i tworzenie nowych funkcji, na które jest zapotrzebowanie właśnie teraz, właśnie tutaj i właśnie przez te społeczności.

Необхідно шукати можливості пристосування історичних споруд під громадські простори. В архітектурі України та в цілому світі існують пам'ятки архітектури та споруди, які мають багату історію, але знаходяться в занедбаному стані. Ці об'єкти потребують реставрації, відновлення або взагалі нового призначення. Наприклад, ревіталізація дає можливість зберегти архітектурну та культурну спадщину міста, урізноманітнити звичне життя жителів, стимулювати появу нових просторів та ініціатив. Ревіталізація не завжди змінює початкову функцію споруди, найчастіше відновлені об'єкти перетворюються на нові креативні простори, які зорієнтовані на наукову, технічну, творчу діяльність тощо. І тоді, зранку до вечора простір наповнений життям.

У європейських країнах передавати пам'ятки архітектури у приватну власність — звична практика. Трапляється, що держава передає об'єкти в користування за символічний «один євро», а власник вкладає кошти у відновлення, пристосування об'єкта до своїх потреб і використовує його за призначенням. При цьому він не повинен руйнувати цінність пам'ятки. Для нашої країни така практика поки нова.

Konieczne jest poszukiwanie możliwości adaptacji obiektów zabytkowych do przestrzeni publicznych. W architekturze Ukrainy i całego świata istnieją zabytki architektury i budowle, które mają bogatą historię, ale są zaniedbane. Obiekty te wymagają restauracji, renowacji lub zupełnie nowego przyznaczenia. Na przykład rewitalizacja pozwala zachować dziedzictwo architektoniczne i kulturowe miasta, urozmaicić zwykłe życie mieszkańców, stymulować powstawanie nowych przestrzeni i inicjatyw. Rewitalizacja nie zawsze zmienia pierwotną funkcję budowli, najczęściej odrestaurowane obiekty przekształcane są w nowe kreatywne przestrzenie, które ukierunkowane są na działalność naukową, techniczną, twórczą itp. I wtedy, od rana do wieczora, przestrzeń jest wypełniona życiem.

W krajach europejskich powszechną praktyką jest przekazywanie zabytków architektury na własność prywatną. Zdarza się, że państwo oddaje przedmioty do użytku za symboliczne „jedno euro”, a właściciel inwestuje w renowację, dostosowanie obiektu do swoich potrzeb i wykorzystuje go zgodnie z jego przeznaczeniem. Jednocześnie inwestor nie ma prawa niszczyć wartości zabytku. Ta praktyka w naszym kraju narazie jest nowa.

Але й в Україні є успішні приклади використання пам'яток національного значення, незалежно від стану збереженості. Наприклад, пам'ятка національного значення XIX століття, палац Лянцкоронських-Урбанських у Тартакові Червоноградського району на Львівщині. 1996 року будівля згоріла і зараз стоїть у руїнах. Попри те, команди благодійних фондів «Спадщина.UA», «Софос» та місцева громада побачили в ньому потенціал розвитку концепції «мальовничі руїни». Щонедільні культурні заходи, екскурсії, прокат костюмів, катання на бричці, частування, дитяча анімація та продаж сувенірів привернули увагу десятків тисяч відвідувачів. З 2020 року Тартаківський палац розвивається, як туристична атракція завдяки співпраці держави, громади та експертних середовищ.

Чимало українських архітектурних пам'яток у занедбаному або взагалі критичному стані. Для того, щоб їх відреставрувати чи бодай законсервувати, потрібні десятки років і мільярди гривень. Однак, є шляхи та методи доволі швидко та дешево зберегти їхній вигляд завдяки цифровим технологіям. Із цим працюють не лише закордонні ІТ-хаби. Це вже реальність і в Україні.

Ale w Ukrainie są też udane przykłady wykorzystania zabytków znaczenia narodowego (w Polsce odpowiednik – zabytki klasy o i I), niezależnie od stanu zachowania. Na przykład, zabytek o znaczeniu narodowym Pałac Lanckorońskich-Urbańskich z XIX wieku w Tartakowie, rejon Czeronogradzki, obwód Lwowski. W roku 1996 obiekt spłonął i obecnie stoi w ruinie. Mimo to zespoły fundacji charytatywnych „Spadszczyna.UA” i „Sofos” oraz lokalna społeczność dostrzegły w nim potencjał dla rozwoju koncepcji „malowniczych ruin”. Coniedzielne zajęcia kulturalne, wycieczki, wypożyczalnia strojów, przejażdżki bryczką, poczęstunek, animacje dla dzieci i sprzedaż pamiątek przyciągnęły dziesiątki tysięcy zwiedzających. Od 2020 roku Pałac w Tartakowie rozwija się jako atrakcja turystyczna dzięki współpracy państwa, społeczności i środowisk eksperckich.

Wiele ukraińskich zabytków architektury znajduje się w zaniedbanym lub ogólnie krytycznym stanie. Aby je odrestaurować lub przynajmniej zakonserwować trzeba dziesiątków lat i miliardów hrywien. Istnieją jednak sposoby i metody, aby dzięki technologii cyfrowej dość szybko i tanio zachować ich wygląd. Pracują z tym nie tylko zagraniczne huby IT. To już jest rzeczywistość w Ukrainie.

Для цього фотографи і волонтери роблять тисячі фотознімків, зокрема, завдяки аерофотозйомці з дронів. І люди мають можливість побачити, який вигляд мав фасад і навіть інтер'єри будівлі, яка практично зруйнована.

Часто фотографії складають основу книг і різних публікацій. Будівля Підгорецького замку, що розташований в Золочівському районі, увійшла до книги британського письменника та журналіста Майкла Керрігана "Покинуті палаци".

Книга вийшла у Великій Британії. У ній автор також зібрав занедбані чи зруйновані об'єкти з Британії, США, Японії, Франції, Португалії. Загалом - 150 будівель. "Від чудових резиденцій та аристократичних маєтків до готелів та міських особняків, на цих чудових знімках зображені колись великі будівлі, покинуті та призупинені в часі. Всі вони з'являються в "Покинутих палацих" Майкла Керрігана. У цій книзі також пояснюються захоплюючі причини їх загибелі, які включають політику, банкрутство, особисті трагедії, природні та техногенні катастрофи"...

W tym celu fotografowie i wolontariusze wykonują tysiące zdjęć, w szczególności dzięki zdjęciom lotniczym z dronów. A ludzie mają okazję zobaczyć, jak wyglądała elewacja, a nawet wnętrza budowli, która jest praktycznie zniszczoną.

Zdjęcia są często podstawą książek i różnych publikacji. Zamek Podhorecki, znajdujący się w rejonie Złoczowskim, znalazł się w książce „Opuszczone pałace” brytyjskiego pisarza i dziennikarza Michaela Kerrigana.

Książka ukazała się w Wielkiej Brytanii. Autor zebrał w niej także porzucone lub zniszczone obiekty z Wielkiej Brytanii, USA, Japonii, Francji i Portugalii. Łącznie - 150 budowli. „Od okazałych rezydencji i arystokratycznych posiadłości po hotele i miejskie dwory, te wspaniałe zdjęcia przedstawiają niegdyś wspaniałe wielkie budowle, opuszczone i zawieszzone w czasie. Wszystkie one pojawiają się w „Opuszczonych pałacach” Michaela Kerrigana. W tej książce wyjaśnia również fascynujące przyczyny ich śmierci, które obejmują politykę, bankructwa, osobiste tragedie, klęski żywiołowe i katastrofy spowodowane przez człowieka”...

Волонтери для культурної спадщини
Wolontariusze dla dziedzictwa kulturowego
Volunteers for cultural heritage

Привернути увагу до пам'яток допомагає фотоконкурс «Вікі любить пам'ятки» (**Wiki Loves Monuments**) — фотоконкурс пам'яток культурної спадщини, що проводиться в понад 50 країнах світу регіональними відділеннями Фонду Вікімедіа та волонтерами спільноти Вікімедіа, в тому числі в Україні — громадською організацією Вікімедіа Україна.

Мета конкурсу — зібрати фотографії всіх пам'яток культурної спадщини світу і розмістити їх у Вікісховищі, що дозволить зробити їх доступними за безкоштовною ліцензією, щоб ними могли користуватися всі, а не лише для ілюстрації статей Вікіпедії.

Здебільшого українські пам'ятки “охороняються державою” лише на охоронних табличках, а насправді потроху руйнуються від часу, рук мародерів і байдужості місцевих мешканців. Є також збережені, але спотворені реконструкцією. Тому участь у фотоконкурсі дає можливість та бажання зафіксувати те, що поки ще є, адже майже кожного дня зникає якась пам'ятка.

Pomaga zwrócić uwagę na zabytki Konkurs fotograficzny „**Wiki Lubi Zabytki**” (ang. **Wiki Loves Monuments**) - konkurs fotograficzny zabytków dziedzictwa kulturowego, organizowany w ponad 50 krajach świata przez regionalne oddziały Fundacji Wikimedia i wolontariuszy wspólnoty Wikimedia, w tym w Ukrainie – przez organizację społeczną Wikimedia Ukraina.

Celem konkursu jest zebranie zdjęć wszystkich miejsc światowego dziedzictwa kulturowego i umieszczenie ich w WikiRepositorium, co umożliwi udostępnianie ich na bezpłatnej licencji, dzięki czemu mogą być wykorzystywane przez wszystkich, a nie tylko do ilustrowania artykułów w Wikipedii.

W większości ukraińskie zabytki są „chronione przez państwo” tylko na tablicach ochronnych, a w rzeczywistości są stopniowo niszczone przez czas, ręce rabusiów i obojętność miejscowych mieszkańców. Są też zachowane, ale zniekształcone przez rekonstrukcję. Dlatego udział w konkursie fotograficznym daje możliwość i chęć utrwalenia tego, co jeszcze istnieje, ponieważ prawie codziennie znika jakiś zbytek.

Проект «Волонтери для культурної спадщини». З чого починати і як допомагати?

Зусиллями волонтерів проекту «Волонтери для культурної спадщини» та громади найменшого міста в Україні Угнів вдалось долучитись до відновлення синагоги - пам'ятки, зведеної на початок ХХ століття в стилі історичного модерну. Зокрема, відремонтовано дах, ліквідовано аварійний стан споруди, вмонтовано скло в автентичні дерев'яні вікна.

Волонтери з місцевими активістами прибрали територію римокатолицького костелу Успіння Пресвятої Діви Марії 17 ст. та провели роботи з впорядкування могил та території старовинного міського кладовища, розташованого на площі майже 2 гектари (на його території нараховується понад 400 надгробків, серед яких є могили українців, поляків та німців).

Спільно з громадою та експертами необхідно здійснити ґрунтовні соціальні опитування та моніторинг локального ринку, на їх основі розробити різні варіанти комерційного пристосування колишніх історичних будівель, котрі б дали їм швидку можливість ефективно функціонувати та бути самоокупними.

Projekt „Wolontariusze na rzecz dziedzictwa kulturowego”. Od czego zacząć i jak pomóc?

Dzięki staraniom wolontariuszy projektu „Wolontariusze na rzecz dziedzictwa kulturowego” i społeczności najmniejszego miasta w Ukrainie Uhnowa udało się dołączyć do odnowienia synagogi – zabytku zbudowanego na początku XX wieku w stylu modernizm historyczny. W szczególności naprawiono dach, zlikwidowano stan awaryjny budowli oraz zamontowano szyby w autentycznych drewnianych oknach.

Wolontariusze wraz z miejscowymi aktywistami posprząтали teren XVII-wiecznego kościoła rzymskokatolickiego Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny oraz przeprowadzili prace porządkowe na terenie dawnego cmentarza miejskiego, zajmującego obszar prawie 2 hektarów (na jego terenie znajduje się ponad 400 nagrobków, wśród których są groby Ukraińców, Polaków i Niemców).

Wraz ze społecznością i ekspertami konieczne jest przeprowadzenie ґрунтовnych badań społecznych i oparty na nich monitoring lokalnego rynku, wypracowanie różnych wariantów komercyjnej adaptacji dawnych obiektów zabytkowych, które dawałyby im możliwość szybkiego efektywnego funkcjonowania i samowystarczalności.

Важливим для місцевої громади є організувати толоки біля історичних та культурних об'єктів, що є в містах, містечках, селах аби показати, що громаді, яка живе довкола культурної спадщини, небайдужа доля наших пам'яток. Повинні діяти ініціативні групи з порятунку місцевих пам'яток культури. Тематичні флешмоби з прибирання важливі не тільки в контексті прибирання сміття, а найголовніше, що таким чином, можна привернути увагу громадськості до цих пам'яток.

Що більше буде таких ініціатив, які координуватимуть між собою та ділитимуться досвідом та враженнями, то краще буде зберігатись наша культурна спадщина! Коли буде активною громада, влада також скерує власні можливості до збереження нашої спадщини.

Ważne jest, aby lokalna społeczność organizowała tłoki (ukr. толока) przy obiektach historycznych i kulturowych w miastach, miasteczkach i wsiach, aby pokazać, że społeczność żyjąca wokół dziedzictwa kulturowego dba o los naszych zabytków. Grupy inicjatywne powinny działać na rzecz ratowania lokalnych zabytków kultury. Tematyczne flash moby ze sprzątania są ważne nie tylko w kontekście sprzątania śmieci, ale co najważniejsze, w ten sposób można zwrócić uwagę opinii publicznej na te zabytki.

Im więcej będzie takich inicjatyw, które będą skoordynowane między sobą i będą się dzielić doświadczeniem i wrażeniami, tym lepiej zachowane zostanie nasze dziedzictwo kulturowe! Kiedy społeczność jest aktywna, rząd będzie również kierował własne środki na zachowanie naszego dziedzictwa.

Сьогодні, ледь встигаючи в ногу прогресу, нікого не здивує інтернет, розмова по скайпу, хмарочоси, міста-гіганти. Люди мов навіжені, кудись поспішають, метушаться, мов мурашки в мурашнику.

Проїжджаючи повз мигаючі кафе, бари, заправки, потрапляєш в Угнів. Ми у місті? Але де багатопверхівки, трамваї? Тут час застиг. Здається ніби потрапляєш зовсім в інший вимір. Містечко здається якимось заблукалим в історії космічним кораблем.

Невкожному місті є привид. А в Угнові є! Деякі мешканці стверджують, що бачили на світанку ксьондза, який ходив навколо костелу. Подейкують, за життя він не відправив якогось фрагменту із Служби Божої, тепер покутує провину аж до Страшного Суду.

Dzisiaj, ledwo nadążając iść z duchem czasu, nikogo już nie zadziwia Internet, rozmowa przez Skype, drapacze chmur lub gigantyczne miasta.

Ludzie, jak opętani, ciągle gdzieś się śpieszą, krzątają się niczym mrówki w mrowisku.

Mijając po drodze migocące kawiarnie, bary, stacje benzynowe, trafiamy do Uhnowa. Czyżby naprawdę byliśmy w mieście? Gdzie są zatem domy wielopiętrowe i tramwaje? Czas tutaj zamarł. Wydawać by się mogło, że trafiliśmy w zupełnie inny wymiar. Miasteczko zabłąkanym w historii statkiem kosmicznym.

Nie w każdym mieście straszy. A w Uhnowie – jak najbardziej!

Niektórzy z mieszkańców twierdzą, że widzieli o świcie księdza, który chodził dokoła kościoła. Mówią, że jeszcze za życia nie odprawił jakiegoś fragmentu z Mszy Świętej i teraz będzie pokutował winę aż do Sądu Ostatecznego.

Тут залишили слід історія і народи. І все це збереглося від часів Київської Русі аж до сьогодні! Це і давні вали - «ровесники» княжої доби, і костел в стилі бароко, що залишили нам поляки, і церква у візантійському стилі, і синагога, і єврейські хатини, в яких досі селяться люди.

Угнів – самобутнє, містичне містечко, де мало сучасного, зате ого скільки матеріалів для істориків або й просто небайдужих туристів.

Розташоване найменше містечко всього за 2 км від польського кордону у Червоноградському районі Львівської області. А якщо бути максимально точним то центр міста має координати 50°22'05 пн.ш. та 23° 44'52 сх.д.

Запрошуємо оглянути місто Угнів, зануритись у його минуле та сучасне, яке є таким цікавим і славним.

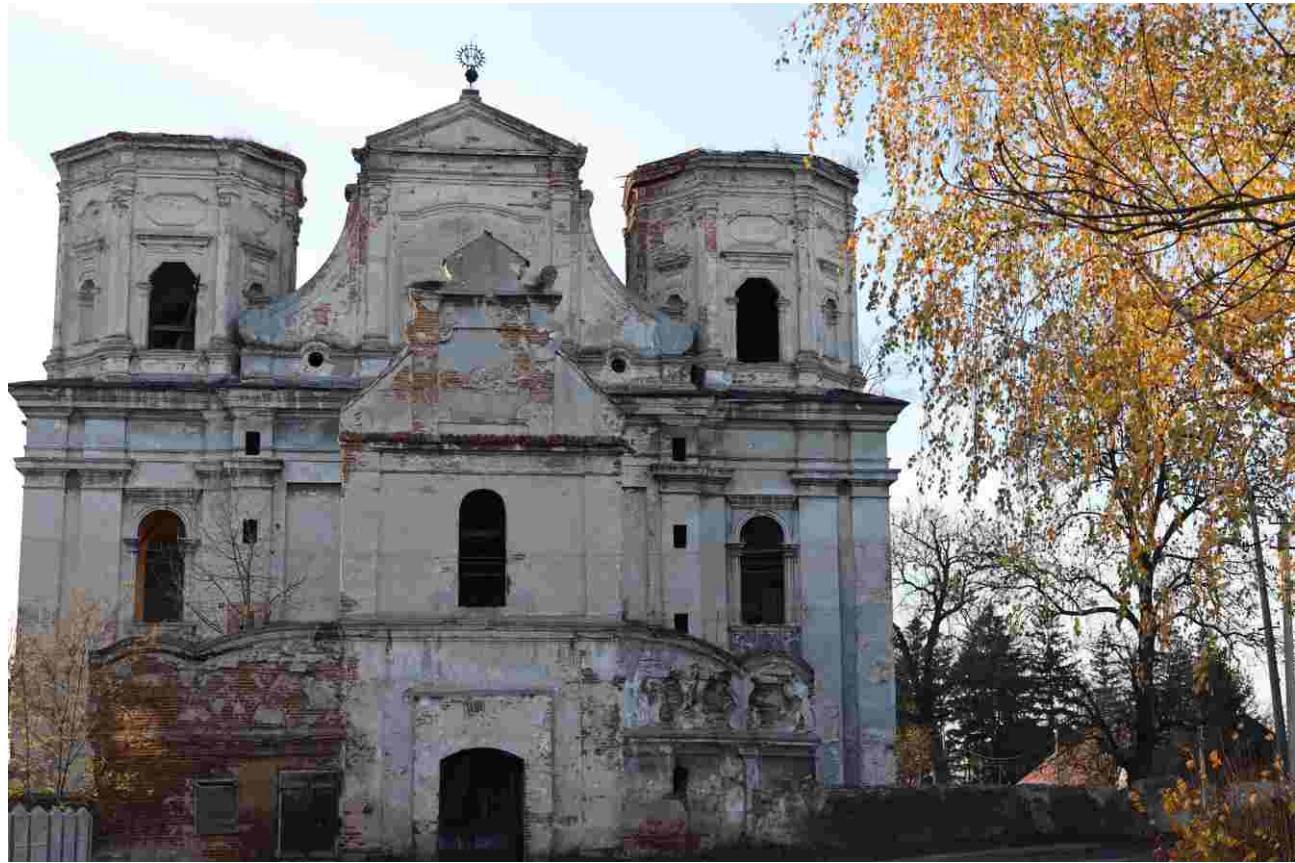
W mieście tym pozostawiły swoje ślady dzieje i narodowości. I wszystko to zachowało się od czasów Rusi Kijowskiej i aż do dnia dzisiejszego! Są to między innymi dawne wały będące „rówieśnikami” doby księżęcej, i kościół w stylu barokowym, który został po polskich budowniczych, i cerkiew w stylu bizantyjskim, i synagoga żydowska, domki żydowskie, w których nadal mieszkają ludzie.

Uhnów – to samobytne, mistyczne miasteczko, w którym mało jest współczesnego, natomiast całe mnóstwo materiałów dla historyków lub po prostu nieobojętnych turystów.

Położone jest najmniejsze miasteczko zaledwie 2 km od polskiej granicy w rejonie sokalskim obwodu lwowskiego. A żeby być już zupełnie precyzyjnym, centrum miasta ma namiary 50°22'05 płn.szer. geogr. i 23° 44'52 wsch.dł. geogr.

Zapraszamy do zwiedzenia miasta Uhnów, zanurzenia się w jego przeszłości i współczesności, które przecież są tak bardzo interesujące i sławne.

Минуле та сучасність

Мало хто й чув про найменше місто в Україні, а воно живе собі тихо-мирно вже, напевно, тисячоліття. Історики вважають, що Угнів був одним з Червенських городів. Щоправда тоді він ще не був містом, а лише поселенням, яке відіграло роль сторожового форпосту.

Вперше в літописних згадках місцевість згадується щойно у 1360 р. у «Повісті минулих літ». На цей час Угнів вже був містом-фортецею Белзького князівства. З чотирьох сторін він був захищений валом і глибоким ровом. Саме тому на гербі міста зображена оборонна вежа і мурована стіна. Швидше за все, це було поселення, в якому переважали ремісники, що постачали свої вироби до Белзу.

У другій половині XIV століття Белзька земля кілька разів переходила з рук у руки, доки остаточно не відійшла до володінь Королівства Польського. У 1462 році у місті Торунь польський король Казимир IV видав грамоту-привілей власникові Угнева Сигизмундові з Радзанова, якою дозволив йому замінити село Угнів на місто, розбудувати його, і надав йому Магдебурзьке право.

Przeszłość i współczesność

Niewielu słyszało o najmniejszym miasteczku na Ukrainie, podczas gdy ono żyje sobie w ciszy i spokoju już, chyba, z tysiąc lat. Jak sądzą historycy, Uhnów był jednym z grodów Czerwieńskich. Co prawda, nie był on wtedy jeszcze miastem, tylko osiedlem strażniczym, odgrywającym rolę forpoczty.

Pierwsza pisemna wzmianka należy do roku 1360 w „Powieści minionych lat”. W owych czasach Uhnów był już miastem-fortecą Księstwa Bełskiego. Z czterech stron był on otoczony wałem i głęboką fosą. Dlatego też właśnie w herbie miasta przedstawiona została baszta obronna z murem. Była tu kiedyś najprawdopodobniej wieś, zamieszkała głównie przez rzemieślników, którzy dostarczali swoje wyroby do Bełża.

W drugiej połowie XIV wieku ziemia Bełska kilka razy przechodziła z rąk do rąk, dopóki nie stała się ostatecznie posiadłością Królestwa Polskiego. W roku 1462 w Toruniu król Kazimierz IV Jagiellończyk wydał przywilej właścicielowi Uhnowa Zygmunтови z Radzanowa, którym pozwolił zmienić wieś w miasteczko, rozbudować go, i przyznał jemu Prawo Magdeburskie.

Привілей дозволяв влаштовувати двічі на рік ярмарки для всіх купців і населення.

Почало стрімко розвиватися ремісництво, головним чином шевство. Окрім того тут працювали ткачі, гончарі, ковалі, кушнірі, які забезпечували своєю продукцією містян княжого Белза. В той час активно будуються величні храми і нові будинки.

Це було вільне місто, кріпосне право його не торкнулося. Один раз на тиждень в Угнові проводилися торги, а двічі на рік – велися ярмарки, на яких угнівські швейники, шевці, чинбарі, ковалі, гончарі виставляли свої товари. З п'яти основних цехів найбільше славився шевський, який виготовляв чоботи «угнівці».

Пам'ятає Угнів і жахіття. Це – набіги монголо-татар, численні пожежі, коли містечко було спалене дощенту, а потім відбудувалось, епідемії чуми, холери. І все ж місто продовжувало жити і розвиватись. Вже у XVI ст. при костелі було відкрито школу для дітей. Пізніше меценати Степан і Пелагія Жуковські побудували українську школу-бурсу і церкву.

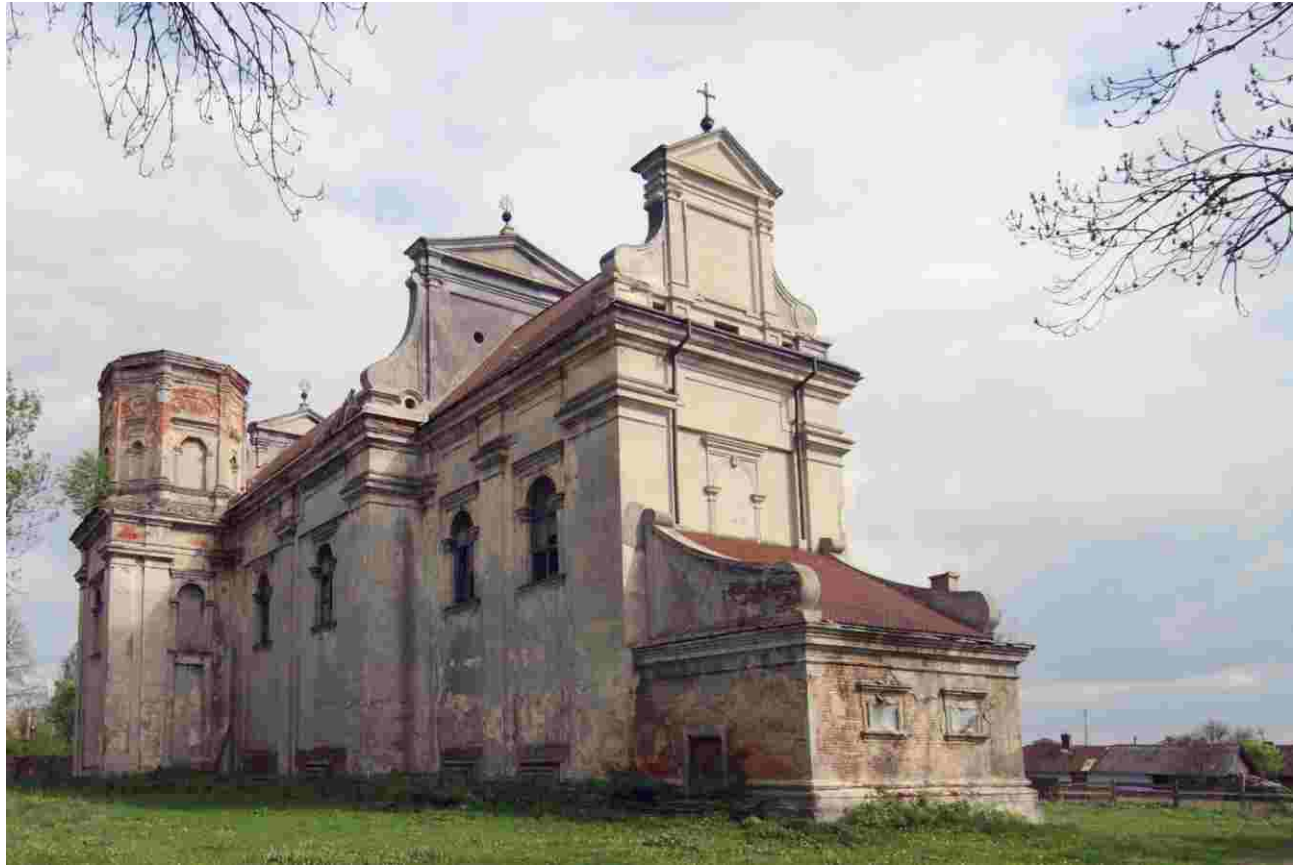
Przywilej ten pozwalał urządzić dwa razy w roku jarmarki dla wszystkich kupców i mieszkańców.

Zaczął się gwałtowny rozwój rzemieślnictwa, głównie szewstwa. Ponadto pracowali tu również tkacze, garncarze, kowale, kuśnierze, którzy zaopatrywali w swoje wyroby mieszkańców książęcego Bełza. Aktywnie wznoszono wówczas majestatyczne świątynie i nowe budynki.

Było to wolne miasto, nie dotknęło go bowiem prawo pańszczyźniane. Raz w tygodniu w Uhnowie odbywały się targi, a dwa razy w roku – organizowano jarmarki, na których uczniowie krawców, szewców, garbarzy, kowali, garncarzy wystawiali swoje wyroby. Z pięciu głównych cechów największą sławą cieszył się cech szewców, który produkował buty „uhnowce”.

Uhnów pamięta też straszne czasy. A mianowicie – nabiegi hord tatarskich, liczne pożary, w których miasteczko spalone było doszczętnie, a potem odbudowywało się, pochody kozackie czasów Chmielnickiego, epidemie dżumy, cholery. Niemniej miasto nadal żyło i rozwijało się. Już w XVI w. przy kościele otwarta zostaje szkoła dla dzieci. Później mecenasi Stefan i Pelagia Żukowscy zbudowali ukraińską szkołę-bursę i cerkiew.

На початку ХХ ст. в Угнові мешкало 5 тисяч людей. Тут були свої пошта, телеграф, аптека, фінансові установи, жандармерія. Він мав і залізничне сполучення.

Після розпаду Австро-Угорщини у листопаді 1918 року, Угнів був включений до Західноукраїнської Народної Республіки, але після поразки українських військ опинився в межах Другої Речі Посполитої. 1914-1919 роки далися місту взнаки, кількість мешканців впала до 3 тисяч. Але життя продовжувалось, розвитку містечка посприяла побудова вузькоколійки і в результаті до вибуху II світової війни Угнів налічував майже 4 тисячі мешканців, головним чином поляків.

Майже повний занепад Угнева пов'язаний з Другою світовою війною. У 1939 р. більшовики увійшли до міста. По березі річки Солокія простягнувся німецько-радянський кордон. Деякі євреї залишили місто ще до вторгнення німецької армії, але більшість їх було знищено в концтаборі Белжця (на території сучасної Польщі).

На початку ХХ в. в Ухнові мешкало 5 тисячі мешканців. Быła tu своя poczta, telegraf, apteka, instytucje finansowe, żandarmeria. Miasto miało też komunikację kolejową.

Po rozpadzie Austro-Węgier w listopadzie 1918 roku Uhnów włączony został do Zachodnioukraińskiej Republiki Ludowej, jednak po klęsce wojsk ukraińskich znalazł się w granicach Drugiej Rzeczypospolitej. Lata 1914-1919 ostro dotknęły miasto, liczba mieszkańców spadła do 3 tysięcy. Jednak życie wciąż trwało, rozwojowi miasteczka sprzyjało zbudowanie kolei wąskotorowej i w efekcie przed wybuchem II wojny światowej Uhnów liczył prawie 4 tysiące mieszkańców, głównie Polaków.

Prawie całkowity zanik Uhnowa związany był z drugą wojną światową. W 1939 r. bolszewicy wkroczyli do miasta. Wzdłuż rzeki Sołokija przebiegała granica niemiecko-radziecka. Część Żydów opuściła miasto jeszcze przed wtargnięciem armii niemieckiej, większość z nich jednak została zniszczona w obozie koncentracyjnym Bełżca (na terenie współczesnej Polski).

Та на превеликий жаль, життя міста перервалось у 1946-1947 рр. Після війни Угнів був спочатку повернутий до Польщі, але після так званого «обміну територіями» у 1951 році увійшов до Радянського Союзу. Угнів став закритим прикордонним містечком Української РСР. Після сумнозвісного обміну поляки виїхали вглиб Польщі, місцевих українців виселили на Тернопільщину.

Тепер Угнів вважається найменшим містом України з населенням 1007 осіб. Це не тільки найменше місто, а одне з найбільш непримітних. Чудесна природа, цілюща вода і повітря не скрашують сірості його буднів. Якщо в давні часи «червені городи», серед яких й Угнів, були західним оплотом руської землі і жвавим торговельно-ремісничим центром, то тепер воно перебуває у глибокому спокої та стані, який межує з повним забуттям.

Ku wielkiemu nieszczęściu życie miasta zamiera w latach 1946-1947. Po wojnie Uhnów został najpierw zwrócony Polsce, jednak po skorygowaniu granic w 1951 roku wszedł w skład Związku Radzieckiego. Uhnów stał się zamkniętym miasteczkiem przygranicznym Ukraińskiej SRR. Po znanej w historii wymianie terenami Polacy wyjechali w głąb Polski, miejscowi Ukraińcy zostali wysiedleni na ziemię Tarnopolską.

Dzisiaj Uhnów uważany jest za najmniejsze miasto Ukrainy z ludnością liczącą 1007 osób. Jest to nie tylko najmniejsze, ale także jedno z najbardziej niepokąźnych miast. Urocza przyroda, uzdrawiająca woda i powietrze nie umilają bynajmniej szarości jego dni powszechnych. Podczas gdy w dawnych czasach „grody czerwieńskie”, w tym też Uhnów, były zachodnią ostoją ziemi ruskiej i żwawym centrum handlowo-rzemieślniczym, teraz natomiast miasteczko znajduje się w stanie głębokiego spokoju , graniczącego niemal z całkowitym zapomnieniem.

Природні ресурси

Оскільки Угнів розташований далеко від промислових комплексів, то екологія мало забруднена. Гордістю Угнова є річка Солокія, яка бере витoki з Польщі і впадає в Західний Буг. Найбільшою радістю вона є для дітей, адже вони мають де влітку скупатися.

Місто оточене зі всіх сторін лісами. Вони забезпечують людей паливом, деревообробним матеріалом. Від гори Бартішка в сторону Рави-Руської глибоко залягають пласти кам'яного вугілля. На перспективу тут можливе відкриття шахти.

Культурна та духовна спадщина. Стародавні поселення та городища

Старовинне містечко має відбитки різних історичних епох. Ідеш вуличками і ніби читаєш підручник з історії та ще й з ілюстраціями! Є навіть своєрідний «наочний матеріал» часів княжої доби! Цілком можливо, що Угнів був «ровесником» Київської Русі і служив форпостом Белзького князівства. Місто мало план чотирикутника, оточеного оборонними валами. І ці вали є ще досі, уявляєте!

Zasoby naturalne

Ponieważ Uhnów położony jest z dala od ośrodków przemysłowych, ekologia tutaj jest mało zanieczyszczona. Dumą Uhnowa jest rzeka Sołokija, która bierze swój początek na terenie Polski i wpada do Zachodniego Bugu. Najbardziej cieszą się z niej dzieci, które latem mają gdzie popływać.

Miasto ze wszystkich stron otoczone jest lasami. Lasy dostarczają ludziom opału i drewna. Od góry Bartiszka w stronę Rawy Ruskiej głęboko znajdują się złoża węgla kamiennego. W perspektywie możliwe jest tu otwarcie szlachty.

Spuścizna kulturowa i duchowa. Starodawne osiedla i grodziska

Starodawne miasteczko nosi ślady różnych epok historycznych. Spacerując uliczkami, niczym czytasz podręcznik z historii, do tego jeszcze bogato ilustrowany! Jest nawet swoisty „materiał wizualny” z czasów doby książęcej! Uhnów, który, według domniemań, był „rówieśnikiem” Rusi Kijowskiej, uchodził za forpoczcie Księstwa Bełskiego. Uhnów ma kształt czworoboka, otoczony jest wałami obronnymi. I proszę sobie wyobrazić: wały te zachowały się do naszych dni!

Це і гора Бартішка, з якої спостерігали, чи немає близько ворогів, і горб біля цвинтаря, де з допомогою місцевих жителів відновлено капличку Св. Івана Хрестителя, і залишки валів за школою.

Сакральні пам'ятки

В Угнові насправді багато сакральних пам'яток. Наскільки він малий, настільки насичений відбитками давніх культур. Тут жили три народності (українська, польська і єврейська) і кожна з них залишила якийсь слід. Цікаво, правда?

На площі всього близько 2,5 км² переплелися три духовні скарбниці. Але давайте по порядку.

Завітавши до Угнова, варто побачити три сакральні пам'ятки: **церкву, костел та синагогу.**

Церкву Різдва Богородиці споруджено на особливому місці. «Тут донині збереглася особлива аура святого храму, незвичайна енергетика притаманна їй «околицям», - розповідає отець Богдан. Перші згадки про церкву відносять до початку XVII ст. В актах 1627 р. згадується дерев'яна церква Вознесіння Господнього. У 1676 р. за валами міста, на віддалі 500 м від давньої звели нову дерев'яну церкву. Пізніше, у 1797 р. почали перебудувати дерев'яну церкву на муровану.

Jest tu także góra Bartiszka, z której obserwowano, czy nie ma blisko wroga, i wzgórze obok cmentarza, gdzie wykładowczyni historii Uhnowskiego Liceum Rolniczo-Budowlanego pani Halina Hubeni przy pomocy tutejszych mieszkańców odnowiła kapliczkę Św. Jana Chrzciciela, i pozostałości wałów za szkołą.

Zabytki sakralne

W Uhnowie tak naprawdę, jest dużo zabytków sakralnych. Na ile miasteczko jest małe, na tyle nasyczone jest śladami dawnych kultur. Mieszkali tutaj trzy narodowości (ukraińska, polska i żydowska) i każda z tych narodowości pozostawia po sobie jakiś ślad. Interesujące, prawda?

Na łącznej powierzchni około 2,5 km² współistniały trzy świątynie duchowne. Ale idźmy po kolei.

Zawitawszy do Uhnowa, warto obejrzeć trzy zabytki sakralne – **cerkiew, kościół i synagogę.**

Cerkiew pw. Narodzenia Bogarodzicy wzniesiona została w osobliwym miejscu. „Do dziś zachowała się tu szczególna aura świątyni, niezwykła energetyka właściwa dla niej i okolic”, - opowiada ojciec Bogdan. Pierwsze wzmianki o cerkwi pochodzą z początku XVII w. W aktach 1627 r. wspomiana jest drewniana cerkiew pw. Wniebowstąpienia Pańskiego. W 1676 r. poza wałami miasta, na odległości 500 m od dawnej zbudowano nową drewnianą cerkiew. Później, w 1797 r. wszczęto przebudowę drewnianej cerkwi na murowaną.

Робота тяглася довго, аж доки бездітні Степан і Пелагія Жуковські не вклали кошти і у 1857 р. церкву відкрили. З 1946 р. по 1957 р. церква стояла зачиненою, але пізніше відкрилась. Храм вважають одним з найцікавіших у Галичині.

Варто окремо сказати про розписи. В Угнові ходить легенда, що автор розписів – одночасно автор фресок Володимирського собору в Києві. Але це сумнівно. Сумні очі розміром з блюдця, характерні і для Угнова, і для Києва – просто дітище модерну, данина моді.

Церква розписана в холодних синіх тонах. Кожен сантиметр стін вкритий поліхромією. Орнаменти правлять бал! Виникають асоціації з турецькими мечетями: каліграфія складних синіх меандрів мимоволі наштовхує на таке порівняння. Храм величний, пишний, і безумовно є окрасою міста. Поряд із церквою - **старовинне міське кладовище**. Як засвідчують написи на хрестах, найстарші поховання датуються серединою XVII ст. Кладовище в міру сил доглядає міська рада. Є тут капличка подружжя Жуковських, тут спочивають батьки Коси та їхня донька. Чималу частину давнього цвинтаря займають польські поховання.

Prace trwały dość długo, dopóki nie mające własnych dzieci małżeństwo Stefana i Pelagii Żukowskich dołożyło własnych funduszy i w 1857 r. cerkiew została otwarta. Od roku 1946 do 1957 r. cerkiew stała zamknięta, później dopiero ją otwarto. Świątynia uchodzi za jedną z najciekawszych w Galicji.

Osobno należy wspomnieć o malowidłach. W Uhnowie krąży legenda, iż autor malowideł był jednocześnie autorem fresków Soboru Św. Włodzimierz w Kijowie. Ale jest to mało prawdopodobne. Smutne oczy wielkości spodków, przedstawione zarówno w Uhnowie, jak i w Kijowie – to po prostu cecha swoista dla stylu modern, podążenie za modą.

Polichromia w cerkwi wykonana została w zimnych niebieskich tonach. Pokrywa ona każdy centymetr ścian. Tu rządzą ornamenty! Powstają skojarzenia z meczetami tureckimi: kaligraficzność skomplikowanych niebieskich meandrów mimo woli podpowiada takie porównanie. Majestatyczna, pyszna świątynia jest ozdobą miasta. Obok cerkwi – **stary miejski cmentarz**. Jak świadczą napisy na krzyżach, najdawniejsze nagrobki pochodzą z połowy XVII w. Cmentarzem w miarę swoich sił opiekuje się rada miejska. Jest tutaj kapliczka małżeństwa Żukowskich, spoczywają tu rodzice Kosy oraz ich córka. Sporą część dawnego cmentarza zajmują polskie nagrobki.

Коли в'їжджаєш до Угнова зі сторони Рави-Руської, то відразу кидається у вічі костел. Він є ніби візиткою міста. Попередні три костели, які будувалися один за одним, горіли від пожеж. Врешті, 1683 р. Христофор і Маріана Дуніни уфундували мурований храм. Успенський костел освятили у 1695 р. А зводили за проектом архітектора Ленартовича.

Височенний костел видно з усіх кутків містечка. Може, легенда про привид з'явилася тому, що в споруді є поховання – 11 могил. Коли зайдеш в середину храму – війне холодом. Десь з-під куполу вас зустрінуть єдині мешканці святині – голуби. Стіни облуплені, але їх унікальність проглядається у залишках ліпнини, фрагментах виписаних холодними блакитними кольорами малюнків. Стіни костелу мають 1,5 м товщини, і доволі міцні. Старі люди кажуть, що до розчину, яким його мурували, місцеві жінки били яйця. Коли витягнути цеглу з фундаменту, то вона виглядає ніби вчора випалена.

За радянських часів змушені залишити своє місто польські парафіяни забрали зі собою святині, в тому числі і вівтар. Костел ще переживе не одне століття. Тільки жити таким понівеченим невесело.

Wjeżdżając do Uhnowa ze strony Rawy-Ruskiej od razu rzuca się w oczy kościół. Stanowi on swoistą wizytówkę miasta. Pierwsze trzy kościoły, które budowano jeden po drugim, płonęły w pożarach. Zresztą, w 1683 r. Krzysztof i Mariana Duninowie ufundowali murowaną świątynię. Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny konsekrowano w 1695 r. a zbudowany został według projektu architekta Lenartowicza.

Strzelisty kościół jest widoczny z każdego punktu miasteczka. Być może legenda o duchu pojawiła się w związku z tym, że w budowli świątyni jest 11 grobów. Gdy wejść do środka świątyni – wieje zimnem. Gdzieś z kopuły spotkają jedyne istoty zamieszkujące kościół – gołębie. Ściany są obłupione, jednak ich unikatowość dostrzec można w pozostałościach rzeźby, fragmentach zarysowanych w zimnych błękitnych barwach malowideł. Ściany kościoła mają 1,5 m grubości, i są dość potężne. Starsi ludzie mawiają, że do roztworu, za pomocą którego był murowany, miejscowe kobiety biły jaja. Gdy tak wyciągnąć cegłę z fundamentu, wygląda ona niczym wczoraj wypalona.

Za czasów radzieckich polscy parafianie zabrali ze sobą sakramenty, w tym również ołtarz. Kościół przeżyje jeszcze nie jedno stulecie. Ale żyć w tak poniweczonym stanie jest niezbyt wesoło.

Якщо польські поховання хоч якось збереглися, то від єврейського кладовища не залишилося і сліду. У 1954 р. його зрівняли із землею, а на звільненому в такий варварський спосіб місці спорудили автобазу.

З інших пам'яток збереглася синагога ХХ ст. в стилі модерн, монастир католицького ордену феліціанок ХІХ ст., млин та вали колишнього угнівського замку. Заслужує на увагу і унікальна міська архітектура – одно- та двоповерхові житлові кам'яниці.

Роки не пошкодували угнівську архітектуру. Потребують порядунку унікальні будинки, окремі з яких стоять пустою.

Місця видатних людей

Про видатних людей з Угнова можна говорити і говорити... З міста вийшло багато знаменитих людей, якими пишається ціла Україна. Недарма його назвали «Назаретом галицької інтелігенції».

З Угнова до 1946 року вивчилися: 53 священики, 19 адвокатів, 6 аптекарів, 12 інженерів, 5 випускників торгової академії, 40 народних вчителів, 6 професорів високих шкіл.

Jeżeli polskie nagrobki chociaż jakoś zachowały się do naszych dni, to już od cmentarza żydowskiego nie pozostało nawet śladu. W 1954 r. został on zrównany z ziemią, a na zwolnionym w tak barbarzyński sposób miejscu zbudowano bazę samochodową

Z innych zabytków zachowała się synagoga XX w. w stylu modernistycznym, klasztor katolickiego zakonu Felicjanek XIX w., młyn i wały byłego zamku uhnowskiego. Zasluguje na uwagę również unikatowa architektura miejska – parterowe i jednopiętrowe kamienice mieszkalne. Lata nie szczędziły architektury uhnowskiej. Ratunku potrzebują unikatowe domy, niektóre stojące czasem pustką.

Miejsca wybitnych osobowości

O wybitnych postaciach z Uhnowa można by dużo opowiadać ... Z miasta pochodziło dużo wybitnych osobowości, z których dumna jest cała Ukraina. Nie daremnie miasteczko to dostało nazwę „Nazaretu inteligencji galicyjskiej”.

Z Uhnowa do 1946 roku wyuczyło się: 53 księży, 19 adwokatów, 6 aptekarzy, 12 inżynierów, 5 absolwentów akademii handlowej, 40 nauczycieli ludowych, 6 profesorów wysokich szkół.

Угнівчани віддавали всі кошти, аби їхні діти навчалися у вищих школах.

Уявіть, що Угнів має свого святого! У 1889 р. тут народився Степан Бараник, який на чернечому постриженні одержав ім'я Северин. Він помер мученицькою смертю в тюрмі Дрогобича. На стіні церкви є меморіальна дошка, присвячена Св. Северину. Знаними є Мирослав і Тарас Онишкевичі, які народилися тут і боролися за вільну Україну у складі УПА.

В Угнові проживав і працював знаменитий лікар Йосип Кос. До сьогодні збереглася будівля, в якій він жив. До Коса часто приїжджав син, майбутній композитор Анатолій Кос-Анатольський. До батька переїхала жити донька Марія, яка пізніше була відома як розвідниця Марійка.

Видатними також є Гентош Іван – український поет і прозаїк; Дідицький Богдан Андрійович — історик, журналіст, письменник; Камінський Андрій (1873–1957) — український письменник, публіцист; Козак І. – в'язень Берези Картузкої; Решетило С. – церковний діяч, талановитий провідник і організатор масових народних місій.

Uhnowczanie oddawali wszystkie środki, aby ich dzieci studiowały w szkołach wyższych.

Proszę sobie tylko wyobrazić, że Uhnów ma swojego świętego! W 1889 r. Urodził się tutaj Stefan Baranyk, który na święceniu mniszym otrzymał imię Seweryn. Umarł śmiercią męczennika w więzieniu w Drohobyczu. Na ścianie cerkwi jest tablica pamiątkowa, poświęcona Św. Sewerynowi. Znani są również urodzeniu tutaj Mirosław i Taras Onyszkiewiczowie, którzy walczyli o wolność Ukrainy w składzie Ukraińskiej Armii Powstańczej.

W Uhnowie mieszkał i pracował wybitny lekarz Josyp Kos. Do dziś zachował się budynek, w którym on mieszkał. Do Kosa często przyjeżdżał syn, przyszły kompozytor Anatol Kos-Anatolski. Do ojca przeniosła się córka Maria, która później była znana jako wywiadowczyni Marijka.

Wybitny jest również Iwan Gentosz – ukraiński poeta i prozaik; Bogdan Didycki – historyk, dziennikarz, pisarz; Andrij Kamiński (1873–1957) — ukraiński pisarz, publicysta; I. Kozak – więzień Berezy Kartuskiej; S. Reszetyło – działacz kościelny, utalentowany dowódca i organizator masowych misji ludowych.

Традиції та туристичні атракції

Угнівчани дуже гордилися своїм станом, залишалися вірними своїм звичаям і традиціям.

А гордитися їй справді було чим. Угнівські строї чи не єдині в Галичині. Продовжуючи славні традиції своїх земляків, нинішні угнівчани намагаються одягати урочистий одяг на храмові свята, державні святкування, святкові концерти, під час вистав.

На Різдвяні свята традицією є місцевий вертеп. Молоді хлопці самі готують сценарій, костюми і йдуть від хати до хати розповідати про народження Христа. Це свого роду народний театр, який ставить виставу на замовлення. При цьому замовником є кожен господар в місті, і багатий і найбідніший.

На Великдень в місцевому парку водять гаївки. Зазвичай їх готує школа, але долучається багато жителів.

Приїхати і не скуштувати угнівського хліба – це змарнована поїздка.

Tradycje i atrakcje turystyczne

Uhnowczanie byli bardzo dumni ze swojego stanu, zachowując wierność swoim obrzędom i tradycjom.

I naprawdę było z czego być dumnym. Uhnowskie stroje są niemal jedyne w Galicji.

Kontynuując sławne tradycje swoich ziomków, współcześni Uhnowczanie starają się zakładać uhnowski strój na święta odpustowe, obchody państwowe, koncerty świąteczne, w czasie wystaw.

Na Święta Bożego Narodzenia tradycją jest lokalna szopka (wertep). Młodzi chłopcy sami przygotowują scenariusz, kostiumy i chodzą od domu do domu opowiadać o narodzeniu Jezusa. Jest to w swoim rodzaju teatr ludowy, który stawia wystawę na zamówienie. Przy czym zamawia takie przedstawienie każdy gospodarz w mieście, zarówno bogaty, jak i najbiedniejszy.

Na Wielkanoc w tutejszym parku są śpiewane hajwki. Zazwyczaj przygotowuje je szkoła, ale angażuje się do tego dużo mieszkańców.

Przyjechać i nie skosztować uhnowskiego chleba – to byłoby marny wyjazd.

Туристично-екскурсійні маршрути

Доїхати до Угнова можна власним або громадським транспортом через Раву-Руську. В центрі Рави-Руської повернути праворуч по головній дорозі, а на виїзді повернути наліво в напрямку на Белз. Зі Львова з автостанції №2 до міста Угнів відправляються автобуси. Невеличку екскурсію можна легко здійснити у містечку самостійно.

Серед вартих уваги історичних пам'яток історії і архітектури Угнева треба назвати:

- Костел Успія Пресвятої Богородиці 1695 р.
- Церква Різдва Богородиці 1854–1857 рр. з дерев'яною дзвіницею.
- Синагога в стилі модерн початку ХХ ст. з єврейською школою.
- Монастир Феліціанок ХІХ ст.
- Мурована плебанія ХVІІ ст.
- Млин ХІХ ст. з частково збереженим обладнанням
- Фігура Божої Матері.
- Земляні вали старовинного замку.

Marszruty turystyczno-wycieczkowe

Dojechać do Uhnowa można własnym środkiem transportowym lub transportem publicznym przez Rawę Ruską. W centrum Rawy-Ruskiej należy skręcić w prawo główną drogą, a na wyjeździe skręcić w lewo w kierunku na Bełz. Ze Lwowa ze stacji autobusowej nr 2 do miasta Uhnów odchodzą autobusy.

Wśród godnych uwagi zabytków historii i architektury Uhnowa wymienić należy:

- Kościół Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny 1695 r.
- Cerkiew Narodzenia Bogurodzicy z lat 1854–1857 wraz z drewnianą dzwonnicyą.
- Modernistyczną synagogę z początku ХХ w. wraz ze szkołą żydowską.
- Klasztor Felicjanek z ХІХ w.
- Murowaną plebanię z ХVІІ w.
- Młyn z ХІХ w. z częściowo zachowanymi urządzeniami
- Figurę Matki Boskiej.
- Wały ziemne dawnego zamczyska.

Розпочинається маршрут зі сторони Рави-Руської. При в'їзді по праву сторону, зверніть увагу на стару, ще австро-угорських часів споруду, в якій зараз розташований медичний заклад. Біля неї - старовинна колона.

Через 300 м праворуч – одна з найцінніших пам'яток архітектури Василянська Церква Різдва Пресвятої Богородиці (XIX ст.). Першу дерев'яну церкву на цьому місці збудовано у 1500 році, але в 1780 році ця церква згоріла. Від того часу вона періодично видозмінювалась, реконструювалась і добудовувалась. Спочатку міщани відбудували її в той спосіб, що вимурували пресвітерію з цегли, а решта церкви збудували з дерева. У 1855-57 роках дерев'яну частину розібрали, і фундатори Степан і Пелагія Жуковські побудували власним коштом нову церкву з цегли. На початку ХХ ст. були добудовані галерея і бабинець, перероблені хори та інше. У 1936 році церкву розмалював митець Дем'ян Горняткевич, учень Краківської, Дрезденської та Мюнхенської академії мистецтв. Поряд із святими він намалював історичні постаті: короля Данила Романовича, гетьмана Івана Мазепу, митрополита Андрея Шептицького, поета Тараса Шевченка та військового діяча Дмитра Вітовського.

Wycieczka rozpoczyna się od strony Rawy-Ruskiej. Przy wjeździe po prawej stronie proszę zwrócić uwagę na starą, jeszcze z czasów austro-węgierskich, budowlę, w której mieści się teraz zakład medyczny. Obok niej – starodawna kolumna.

300 m dalej po prawej – jeden z najcenniejszych zabytków architektury – Cerkiew Bazylianów pw. Narodzenia Przenajświętszej Bogurodzicy (XIX w.). Pierwsza drewniana cerkiew na tym miejscu zbudowana została w 1500 roku, ale w roku 1780 cerkiew ta spłonęła. Od tego czasu co jakiś czas ulegała zmianom, rekonstrukcjom i dobudowom. Najpierw mieszczanie odbudowali ją w ten sposób, że wymurowali prezbiterium z cegły, resztę cerkwi zbudowano z drewna. W latach 1855-57 drewniana część została rozebrana i fundatorzy Stefan i Pelagia Żukowscy zbudowali z własnych środków nową cerkiew z cegły. Na początku XX w. dobudowano galerię i babiniec, przerobiono chóry i inne. W 1936 roku malowidła w cerkwi wykonał mistrz Demian Horniatkiewicz, uczeń Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, Dreźnie oraz Monachium. Obok świętych narysował też postacie historyczne: króla Daniela Romanowicza, hetmana Iwana Mazepę, metropolitę Andrzeja Szeptyckiego, poetę Tarasa Szewczenkę oraz działacza wojskowego Dmytra Witowskiego.

В міжвоєнний період церква вважалась однією з перлин сакрального розпису Галичини. Недаремно у тому ж 1936 році, захоплений зовнішнім і внутрішнім виглядом нової церкви, перемиський єпископ Йосафат Коциловський звернувся до угнівців зі словами: «Ваша церква може бути єпископською кафедрою!»

На жаль, після війни у церкві зробили машинно-тракторну станцію. За той час деякі постаті на славетному іконописі були замальовані.

Але вже у 1956 році церква знову відкрила двері для вірян. На підвір'ї церкви стоїть дерев'яна дзвіниця, збудована 1780 р.

Це монументальна триярусна будівля стовпової конструкції, збудована з дубового дерева, ошальована вертикальними дошками. Високий другий ярус також ошальований дошками, завершений.

Неподалік від церкви через 50 м знаходиться Угнівський міський цвинтар. На ньому знаходиться кілька старих поховань (в том числі родини Косів), є декілька капличок, але найцінніша з них - мурована капличка (усипальниця) Степана і Пелагії Жуковських (1870 рік).

W okresie międzywojennym cerkiew uchodziła za jedną z pereł sakralnego malowidła ściennego Galicji. Niedarownie w tym samym 1936 roku zafascynowany wyglądem zewnętrznym i wewnętrznym nowej cerkwi, biskup przemyski Josafat Kocyłowski przemówił do Uhnówców w ten sposób: „Wasza cerkiew może być katedrą biskupią!”

Niestety, po wojnie w cerkwi urządzono stację maszynowo-tractorową. W tym okresie niektóre postacie na sławnym obrazie sakralnym zostały zamalowane.

Ale już w roku 1956 cerkiew znów została otwarta dla wierzących. Na dziedzińcu cerkwi stoi drewniana dzwonnica, zbudowana w 1780 r.

Jest to monumentalna budowla trójkondygnacyjna o konstrukcji słupowej, zbudowana z drewna dębowego, oszalowana pionowymi deskami. Wysoka druga kondygnacja również oszalowana jest deskami, zakończona.

Niedaleko od cerkwi 50 m dalej leży Uhnowski cmentarz miejski. Znajduje się na nim kilka starych grobów (w tym grobowiec rodziny Kosów), jest tu kilka kapliczek, ale najcenniejsza spośród nich – to murowana kapliczka (grobowiec) Stefana i Pelagii Żukowskich (1870 rok).

У самому центрі містечка на території аграрно-будівельного ліцею знаходиться синагога. Ліцей розмістили у колишній іудейській школі, а велику цегляну синагогу ХХ ст. в стилі модерн перетворено в майстерню при училищі. Обидві будівлі досить надійно приховані за соцреалістичними корпусами училища.

Обабіч головної дороги на вул. Міцкевича 2А, видніється велична споруда **Успенського костелу**.

Перший костел заснував Белзький воєвода Зигмунт з Радзанова, який у 1470 році надав гроші для римокатолицької парафії в місті.

Містяни збудували дерев'яний костел, але він згорів.

Сучасний костел, вже третій на цьому місці, був побудований за проектом архітектора Войцеха Ленартовича. Освячення відбулось 21 серпня 1695 року, про що свідчить табличка на фасаді, знайдена при реставрації 1922 року.

Під час Першої світової війни внаслідок артилерійського обстрілу було пошкоджено костел — збито одну з веж. У міжвоєнний період храм був реконструйований — відновлено вежі, але змінено їхні розміри та форми.

Костел був закритий у 1951 році, після приєднання Угнева до УРСР, коли польське населення було переселено до Польщі.

W samym centrum miasteczka na terenie liceum rolniczo-budowlanego znajduje się synagoga. Liceum rozmieszczono w byłej szkole żydowskiej, a dużą XX-wieczną modernistyczną ceglana synagogę przekształcono na pracownię przy szkole. Oba budynki są dość pewnie zachowane za socrealistycznymi zdaniem szkoły.

Obok głównej drogi ul. Mickiewicza 2A, widnieje majestatyczny gmach **Kościół Wniebowzięcia NMP**.

Pierwszy kościół założył wojewoda bełski Zygmunt z Radzanowa, który w 1470 roku udzielił środków dla parafii rzymskokatolickiej w mieście. Mieszczanie zbudowali drewniany kościół, który jednak spłonął w pożarze.

Współczesny kościół, już trzeci na tym miejscu, zbudowany został według projektu architekta Wojciecha Lenartowicza. Konsekracja odbyła się 21 sierpnia 1695 roku, o czym świadczy tablica na fasadzie, znaleziona podczas prac restauracyjnych w 1922 roku.

W okresie Pierwszej wojny światowej w wyniku ostrzału artyleryjskiego kościół został uszkodzony — zbito jedną z wież. W okresie międzywojennym świątynia została zrekonstruowana — odnowiono wieże, zmieniono jednak ich kształt i rozmiary.

Kościół został zamknięty w 1951 roku, po przyłączeniu Uhnowa do USRR, kiedy to polska ludność przesiedlona została do Polski.

Парафіяні забралі з собою б'льшысть костельнага начиння, в тому числі амвон і усі вівтары. Зараз ці залишки угнівської веліч зберігаюцца в костелах Томашова Любельського, Тарношина та Дініськ.

Радянська влада перетворила бароковий храм на склад міндобрив. Нові господарі розбили двері, щоб в святиню могла заїхати вантажівка. Такий вандалізм призвів до появи тріщин на стінах споруди. Оскільки католиків в Угневі зараз небагато, храм стоїть пустою.

Зараз костел переданий Державному історико-культурному заповіднику в м. Белзі. У 2006 р. розроблений проект реставрації костелу, а в 2007 р. розпочалися реставраційні роботи. Першочергово було покрито новою дахівкою стелю щоб захистити об'єкт від атмосферних впливів. Взались за відновлення куполів над вежами, але процес реставрації затягнувся у зв'язку з нестабільним фінансуванням.

Parafianie zabrali ze sobą większość wyposażenia kościoła, w tym również ambonę i wszystkie ołtarze. Obecnie pozostałości majestatu uhnowskiego przechowywane są w kościołach Tomaszowa Lubelskiego, Tarnoszynie i Dyniskach.

Władze radzieckie przekształciły barokową świątynię na skład nawozów mineralnych. Nowi gospodarze rozbili drzwi, aby do świątyni mogła zjechać ciężarówka. Taki wandalizm spowodował pęknięcia na ścianach budowli. Ponieważ katolików w Uhnowie dzisiaj niedużo, świątynia stoi pustką.

Obecnie kościół przekazany został do Państwowego rezerwatu historyczno-kulturowego w Bełzie. W 2006 r. opracowano projekt restauracji kościoła, a w 2007 r. rozpoczęły się prace restauracyjne. W pierwszej kolejności sufit pokryty został nową dachówką, aby ochronić obiekt przed zjawiskami atmosferycznymi. Przystąpiono do wznowienia hełmów nad wieżami, jednak proces restauracji przeciągał się z powodu niestabilnego finansowania.

Відразу біля костелу знаходиться колишній монастир феліціянок. На теперішній час - школа.

При виїзді з містечка в напрямку до Белза останньою з пам'яток Угнева буде водяний млин з II пол. XIX ст., в якому частково збереглися старовинні механізми. Раніше цей млин приводився в рух водами річки Солокії. Через те, що річка неглибока і місцевість навколо досить полого, водяне колесо млина розташоване не вертикально, як у переважної більшості водяних млинів, а горизонтально, що робить його унікальним і цікавим для огляду туристами.

Сама ж річка Солокія є природнім кордоном міста Угнова зі сторони Державного кордону України. Починається вона на території Республіки Польщі протікаючи поблизу м. Угнова, тече через м. Белз і поблизу Червонограда впадає до річки Західний Буг.

Od razu obok kościoła były klasztor felicjanek. Obecnie jest to szkoła.

Przy wyjeździe z miasteczka w kierunku Bełza ostatnim z zabytków Uhnowa będzie młyn wodny z II poł. XIX w., w którym częściowo zachowały się stare mechanizmy. Kiedyś młyn ten uruchamiały wody rzeki Sołokiji. Z powodu tego, iż rzeka nie jest głęboka i tereny dokoła są dość pochyłe, koło wodne młyna nie jest umocowane pionowo, jak w zdecydowanej większości młynów wodnych, tylko poziomo, co czyni go unikatowym i interesującym, godnym obejrzenia przez turystów.

Sama rzeka Sołokija jest naturalną granicą miasta Uhnowa po stronie granicy państwowej Ukrainy. Bierze ona swój początek na terenie Rzeczypospolitej Polskiej płynąc w pobliżu Uhnowa, poprzez Bełz i niedaleko Czerwonograda wpada do Zachodniego Bugu.

Попри те, що в наш час Bełz посідає п'яте місце серед найменших міст України за кількістю населення, є найдавнішим містом у Львівській області та одним з найдавніших міст на заході України.

Bełz вперше згадується у "Повісті временних літ" при подіях 1030 р., коли під час походу на Польщу та завоювання Червенських міст, князь Ярослав Мудрий «взяв Bełz».

У XII–XV століттях місто було столицею Bełзького князівства. Згодом - центром воєводства у складі Корони Польського королівства, пізніше Першої Речі Посполитої. Після Третього поділу Польщі 1795 року Bełзьке воєводство ліквідували, відтак місто втратило своє столичне значення і зараз є невеликим містечком у Сокальському районі.

У 1377 році місто отримало Магдебурзьке право, що стало поштовхом для економічного розвитку. У 1499 і 1502 роках Bełz пережив дві татарські навали, які спустошили місто. З цієї причини до 1620 року Bełz був укріплений потрійними валами з чотирма міськими брамами: Львівською, Сокальською, Люблінською та Замойською. Сильною фортифікацією був також Bełзький замок. На той час місто налічувало біля 4 тис. мешканців, і було майже в два рази більше, ніж тепер.

Мімо że Bełz zajmuje dziś piąte miejsce wśród najmniejszych miast Ukrainy pod względem liczby ludności, jest on najstarszym miastem obwodu lwowskiego i jednym z najstarszych miast zachodniej Ukrainy.

Bełz po raz pierwszy wymieniony jest w „ Powieści minionych lat” w opisie wydarzeń z 1030 roku, kiedy to w czasie wyprawy na Polskę i podboju grodów Czerwieńskich książę Jarosław Mądry „zajął Bełz”.

W XII-XV wiekach miasto było stolicą Bełskiego Księstwa. Następnie było ośrodkiem województwa wchodzącego w skład Korony Królestwa Polskiego, później I Rzeczypospolitej. Po III rozbiórce Polski w 1795 r. zlikwidowano województwo bełskie, przez co miasto straciło stołeczne znaczenie i jest obecnie małym miastem w powiecie sokalskim.

W 1377 r. miasto otrzymało prawo magdeburskie, co było impulsem do rozwoju gospodarczego. W latach 1499 i 1502 Bełz przeżył dwa najazdy tatarskie, które spustoszyły miasto. Z tego powodu do 1620 r. Bełz był obwarowany potrójnymi wałami z czterema bramami miejskimi: Lwowską, Sokalską, Lubelską i Zamojską. Zamek w Bełzie był również silną fortyfikacją. W tym czasie miasto liczyło około 4000 mieszkańców, było więc prawie dwukrotnie większe niż obecnie.

Белз витримав облогу козаків у 1648 році, але був здобутий і знищений у 1704 році шведськими військами. З цього часу почався занепад міста і воно вже ніколи не відбудувалось до попереднього стану. Щоби запобігти цілковитому занепаду Белза, влада підписала угоду з євреями, надаючи їм рівні права з усіма іншими народами, дозволяючи селитись у середмісті і ліквідуючи обмеження в торгівлі. Протягом XVIII ст. євреї зайняли практично усе містечко, витіснивши русинів і поляків на передмістя.

У XIX ст. Белз став відомий як один з найважливіших осередків хасидизму в Галичині і до II світової війни був резиденцією славетної династії цадиків. Її засновником був Соломон Роках, котрий створив в місті хасидську школу вивчення Тори. Як результат, у XIX-XX століттях Белз став майже єврейським містом і місцем масового паломництва хасидів з усієї Галіції. Для прикладу, в 1910 р. в місті проживало 3625 євреїв (60% населення), 1 600 українців і 900 поляків.

Під час Першої світової війни місто зазнало страшних знищень. Після розпаду Австро-Угорщини, Белз опинився у вогні польсько-української війни і протягом декількох місяців був на лінії фронту.

Bełz oparł się oblężeniu Kozaków w 1648 r., ale został zdobyty i zniszczony w 1704 r. przez wojska szwedzkie. Od tego czasu rozpoczął się upadek miasta, które nigdy nie zostało odbudowane do poprzedniego stanu. Aby zapobiec całkowitemu upadkowi Bełza, władze podpisały porozumienie z Żydami, dające im równe prawa z wszystkimi innymi narodami, zezwalające na osiedlanie się w centrum miasta i znoszące ograniczenia w handlu. W XVIII wieku Żydzi zajęli prawie całe miasto, wypierając Rusinów i Polaków na przedmieścia.

W XIX wieku miasto stało się naukowym i duchowym centrum chasydyzmu galicyjskiego i do II wojny światowej był siedzibą słynnej dynastii cadyków. Jej założycielem był Szalom Rokeach, który stworzył w mieście chasydzką szkołę studium Tory. W rezultacie w XIX i XX wieku Bełz stał się niemalże żydowskim miastem i miejscem masowych pielgrzymek chasydów z całej Galicji. Na przykład w 1910 r. mieszkało w mieście 3625 Żydów (60% ludności), 1600 Ukraińców i 900 Polaków.

Podczas I wojny światowej miasto doznało straszliwych zniszczeń. Po rozpadzie Austro-Węgier Bełz znalazł się w ogniu wojny polsko-ukraińskiej i przez kilka miesięcy znajdował się na pierwszej linii frontu.

נפטרינו
בשנת ה'תשנ"ב
פטר הרב הצדיק קדוש מבטון
עניו ושפל רוח כאשר צדיק
עולם מפארים אותו בכבוד
ענותותו מודה אלעזר בן
הרבה צדיק יסוד עולם
הגאון הקדוש מודה שלום
אברפק זעללה תנצבה

Період міжвоєнного затишшя закінчила Друга світова війна, яка радикально змінила етнічний склад населення в місті.

У 1939 році Белз був ненадовго окупований Червоною армією, але згідно Пакту про ненапад між Німеччиною і СРСР був включений до складу Третього Рейху. Знаючи про гоніння в Німеччині, майже все єврейське населення Белза втекло до Радянського Союзу. Тим не менш у 1942 році в Белзі усе ще перебувало 1540 євреїв (місцевих і втікачів з інших міст). В тому ж році німці депортували їх до таборів смерті.

У 1944 році Белз увійшов у склад Польщі і звідси було виселено все українське населення. Невдовзі за Радянсько-польським обміном ділянками територій 1951 року Белз увійшов у склад СРСР і з міста було виселено усіх поляків.

До опустілого міста приїхали жити українці, але переважно з інших регіонів УРСР. У результаті цих переміщень населення сучасного Белза практично моноетнічне, от тільки сучасні мешканці міста не є прямими нащадками белзьких міщан попередніх епох.

Okres zacisza międzywojennego zakończyła II wojna światowa, która radykalnie zmieniła skład etniczny ludności miasta.

W 1939 r. Bełz był na krótko okupowany przez Armię Czerwoną, ale na mocy paktu o nieagresji zawartego między Niemcami a ZSRR został włączony do III Rzeszy. Wiedząc o prześladowaniach w Niemczech, prawie cała ludność żydowska Bełza uciekła do Związku Radzieckiego. Mimo to w 1942 r. w Bełzie przebywało jeszcze 1540 Żydów (miejscowych i uchodźców z innych miast). W tym samym roku Niemcy wywieźli ich do obozów zagłady.

W 1944 Bełz znalazł się w granicach Polski i z miastą wysiedlono całą ludność ukraińską. Wkrótce po radziecko-polskiej wymianie terytoriów w 1951 r. Bełz znalazł się w granicach ZSRR, a wszyscy Polacy zostali przesiedleni do PRL.

Do opuszczonego miasta przybyli Ukraińcy, ale głównie z innych regionów Ukraińskiej SRR. W wyniku tych przesiedleń ludność współczesnego Bełza jest praktycznie monoetniczna, lecz obecni mieszkańcy miasta nie są bezpośrednimi potomkami bełskich miszczan z poprzednich epok.

У 2001 році повіяв вітер змін - Белз отримав статус Державного історико-культурного заповідника, адже в невеличкому місті площею менше 6 км² знаходиться аж 81 пам'ятка культури!

Ось список найважливіших з них:

- Комплекс сакральних споруд урочища «Замочок», 1911–1938 рр.
- Вежа-каплиця Снопковських (тепер – виставковий зал), 1606 р.
- Вежа-дзвіниця, руїни костелу та монастиря оо. Домініканців, XVI–XVIII ст.
- Молитовний дім єврейського Товариства «Ішре Лев», 1910 р. (недіючий)
- Келійний корпус з вежею (тепер – Ратуша), XVII–XX ст.
- Церква св. Миколая (колишній костел Непорочного зачаття Пресв. Діви Марії), 1653 р. і руїни монастиря сс. Домініканок, XVII–XVIII ст.
- Місце єврейського релігійного центру, 1843–1878 рр.
- Будинок польського Товариства «Сокіл» (тепер – Народний дім), кін. XIX ст.
- Церква св. Параскеви (дерев'яна), 1761–1766 рр.
- Міський цвинтар, XVI–XVIII ст.
- Єврейський цвинтар (кіркут), XVII–XX ст. (недіючий)
- Колона зі скульптурою св. Вінцента (Вікентія), XVIII ст.

W 2001 roku Bełz otrzymał status Państwowego Rezerwatu Historyczno-Kulturowego, gdyż w niewielkim miasteczku o powierzchni niespełna 6 km² znajduje się aż 81 zabytków kultury!

Oto lista najważniejszych z nich:

- Zespół obiektów sakralnych uroczyska „Zameczek”, lata 1911–1938.
- Wieża-kaplica Snopkowskich (obecnie sala wystawowa), rok 1606.
- Wieża-dzwonnica oraz ruiny kościoła i klasztoru oo. dominikanów, XVI–XVIII w.
- Bożnica towarzystwa dobroczynnego „Iszre Lew” (nieczynna), 1910 rok.
- Ratusz miejski, dawny klasztor dominikanów, XVII–XX w.
- Cerkiew św. Mikołaja (dawny kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, 1653 r.) i ruiny klasztoru ss. Dominikanek, XVII–XVIII w.
- Miejsce żydowskiego centrum religijnego, lata 1843–1878.
- Budynek Towarzystwa Polskiego „Sokół” (obecnie Dom Ludowy), kon. XIX wieku
- Cerkiew św. Paraskewy (drewniana), 1761–1766.
- Cmentarz miejski, XVI–XVIII w.
- Cmentarz żydowski (kirkut), XVII–XX w. (nieczynny)
- Kolumna z rzeźbą św. Wincentego, XVIII wiek.

Місто має чітко виділений центр, званий Середмістям. Але якщо під'їжджати до міста зі сторони Рави-Руської і Угніва, то спочатку варто відвідати кіркут (єврейський цвинтар). Навпроти кіркута стоїть двоповерховий будинок, який є хасидським хостелом для паломників. Хоча приїжджають вони вкрай рідко. Останні масові приїзди хасидів відбулись у 2006 і 2013 роках.

Як і більшість інших західноукраїнських міст, Белз має свою історію розвитку єврейської общини, її розквіту і занепаду. Євреї в Белзі скоріш за все оселилися ще з княжих часів, однак перша документальна згадка про них відноситься лише до 1469 року. З тих старих документів стає зрозуміло, що вже на той час євреї відігравали чи не головну роль у господарському житті міста.

У XVII ст. юдеї Белза отримують рівні права з католиками і поступово заселяють все середмістя включно з площею Ринок, будують синагоги і закладають кіркути. Белзька угода про рівні права була майже неймовірною подією, адже різниця в правах між християнами та юдеями повністю була ліквідована аж у 1789 році в часи австрійського правління.

Miasto ma wyraźnie określone centrum zwane Śródmieście. Ale jeśli zbliżacie się do miasta od strony Rawy Ruskiej i Ugnowa, powinniście najpierw odwiedzić cmentarz żydowski (kirkut). Naprzeciwko kirkutu stoi dwupiętrowy budynek będący chasydzkim schroniskiem dla pielgrzymów. Chociaż pojawiają się oni niezwykle rzadko. Ostatnie masowe przyjazdy chasydów miały miejsce w 2006 i 2013 latach.

Jak większość innych miast galicyjskich, Bełż ma swoją historię rozwoju społeczności żydowskiej, jej rozkwitu i upadku. Żydzi osiedlali się w Bełżu najprawdopodobniej od czasów książęcych, ale pierwsza dokumentalna wzmianka o nich pochodzi z 1469 roku. Z tych starych dokumentów wynika, że już wtedy Żydzi odgrywali znaczącą rolę w życiu gospodarczym miasta.

W XVII wieku bełscy Żydzi otrzymują równe prawa z katolikami i stopniowo zaludniają całe centrum miasta, w tym Rynek, budują synagogi i zakładają kirkuty. Bełska угода o równouprawnieniu była wydarzeniem niebywałym, ponieważ całkowite zniesienie różnic w prawach między chrześcijanami a Żydami stało się dopiero w roku 1789 w czasy rządów austriackich.

У 1830-х роках у Белзі зароджується нова династія рабинів-хасидів – Рокахів. Перший цадик Соломон Роках створює поблизу Старого Ринку величний громадський центр хасидизму, будує Велику синагогу на взірць жовківської і поряд з нею Бет Мідраш (юдейську школу з бібліотекою).

У 1942 році нацисти нищать усі юдейські святині. Після війни, у 1950-х роках залишки руїн було остаточно розібрано, тому до наших часів дійшли лише будинок товариства «Ішре Лев» та знищений кіркут із чудом збереженими кількома мацевами (надгробними плитами).

Тут поховані славетні цадики Белзької династії Роках - Соломон, Йошуа та Іссахар Дов. Четвертий белзький рабин Аарон був врятований священником Омеляном Ковчем, пережив Катастрофу і помер в Ізраїлі. П'ятий рабин Іссахар Дов Роках продовжує справу в Єрусалимі.

Треба додати, що Белз є відомим ще й завдяки пісні «Mayn Sztetele Belz» («Містечко Белз»). Сумна пісня зробила з назви міста символ втраченої батьківщини і стала однією з найбільш відомих єврейських пісень на світі.

W latach trzydziestych XIX w. w Bełzie narodziła się nowa dynastia chasydzkich rabinów – Rokeachów. Pierwszy cadyk, Szalom Rokeach, tworzy majestatyczny ośrodek chasydyzmu w pobliżu Starego Rynku, buduje Wielką Synagogę na wzór Synagogi Żółkwi, a obok niej Bejt hamidrasz (szkoła żydowska z biblioteką).

W 1942 r. hitlerowcy zniszczyli wszystkie żydowskie świątynie. Po wojnie, w latach pięćdziesiątych XX wieku, pozostałości ruin ostatecznie rozebrano, tak że do naszych czasów przetrwała jedynie bożnica towarzystwa „Iszre Lew” oraz zniszczony kirkut z kilkoma cudem zachowanymi macewami (nagrobkami).

Pochowani są tu słynni cadycy bełskiej dynastii Rokeachów - Szalom, Jozsua, Isachar Dow. Czwarły rabin bełski Aron, uratowany przez księdza Omeliana Kowcza, przeżył Katastrofę i zmarł w Izraelu. Piąty rabin Isachar Dow Rokeach kontynuuje pracę w Jerozolimie.

Dodać należy, że Bełz słynie także z piosenki „Mayn Sztetele Belz” („Moje miasteczko Bełz”). Smutna pieśń uczyniła z nazwy miasta symbol utraconej ojczyzny i stała się jedną z najśłynniejszych pieśni żydowskich na świecie.

Неподалік, між кіркутом і центром міста знаходиться християнський міський цвинтар, посередині якого височіє чудова дерев'яна церква св. Параскеви (XVII ст.).

У радянський період церква стояла пустою і поступово руйнувалась. У 1977 році здійснено її реставрацію з метою створення музею, при цьому було розібрано бабинець. У 1991 році «музейний об'єкт» віддають греко-католицькій громаді. На жаль, інтер'єр церкви не зберігся, а ікони з храму знаходяться в картинній галереї Олеського замку.

У 1784 році австрійський уряд забороняє поховання в межах міської забудови. Згідно цього розпорядження в Белзі повстає єдиний міський цвинтар навколо церкви св. Параскеви. Попередній церковний цвинтар на цьому місці був закладений ще у XVI ст., тому серед могил можна знайти такі, що датуються XVII ст. На особливу увагу заслуговують могили солдат Української Галицької Армії, а також копець пам'яті польських вояків, як пам'ять про польсько-українську війну 1918-1919 років. Крім цього, в глибині цвинтаря знаходиться католицька каплиця, в якій поховано польських священиків.

Nieopodal, między kirkutem a centrum miasta, znajduje się chrześcijański cmentarz miejski, pośrodku którego stoi wspaniała drewniana cerkiew św. Paraskewy (XVII w.).

W okresie sowieckim cerkiew była zamknięta i stopniowo popadała w ruinę. W 1977 r. przeprowadzono jego renowację z przeznaczeniem na muzeum, a babiniec rozebrano. W 1991 r. „obiekt muzealny” został przekazany gminie greckokatolickiej. Niestety wnętrze cerkwi nie zachowało się, a ikony z cerkwi znajdują się w Zamku Oleskim.

W 1784 r. rząd austriacki zakazał pochówków w granicach miast. Zgodnie z rozporządzeniem władz w Bełzie utworzono nowy cmentarz miejski – naokoło cerkwi św. Paraskewy. Poprzedni cerkiewny cmentarz w tym miejscu został założony w XVI wieku, dlatego wśród grobów można znaleźć mogiły z XVII wieku. Na szczególną uwagę zasługują groby żołnierzy Ukraińskiej Armii Galicyjskiej, a także kopiec pamięci żołnierzy polskich, jako pamiątka wojny polsko-ukraińskiej 1918-1919. Ponadto w głębi cmentarza znajduje się kaplica katolicka, w której pochowani są polscy księża.

Ближче до центру на цій же вулиці можна побачити іще одну пам'ятку минулих часів - будинок Польського гімнастичного товариства «Сокіл» з кінця XIX ст. Тепер у ньому знаходиться Народний дім і бібліотека.

У Середмісті перш за все кидається у вічі висока будівля церкви Св. Миколая, давнього костелу Непорочного зачаття Найсвятішої Діви Марії.

Монастир сестер Домініканок засновано 1635 року згідно з привілеєм польського короля Владислава IV. Але перші збудовані у передмісті дерев'яні костел та келії були спалені татарами. Сучасний муrowаний костел Непорочного зачаття Найсвятішої Діви Марії постав у 1653 році. Біля нього були збудовані дерев'яні келійні корпуси, які були змінені на муrowані у 1743 році. У XVIII ст. в нішах на фасаді встановлено 4 скульптури: св. Розалії, що тримає вінок з немовлям, св. Урсули – тримає книжку та немовля, св. Катерини Сієнської – тримає розп'яття з ліліями, та нез'ясована постать жінки з розп'яттям та черепом в руках. Тут треба додати, що 2009 року на території колишнього монастиря проводилися археологічні розкопки. Було знайдено цвинтар, давньоруське поселення X-XII ст. та значна кількість артефактів XI-XIV ст.

Bliżej centrum na tej samej ulicy widać kolejną pamiątkę minionych czasów - gmach Polskiego Towarzystwa „Sokół” z końca XIX wieku. Jest w nim teraz Dom Ludowy i biblioteka. W lata międzywojenne przed budynkiem stał pomnik Adama Mickiewicza dłuta A. Popiela.

W Śródmieściu przede wszystkim rzuca się w oczy wysoki cerkiew św. Mikołaja, dawnego kościoła Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny.

Klasztor sióstr dominikanek powstał w 1635 r. na mocy przywileju króla Władysława IV. Ale pierwsze drewniane kościół i cele wybudowane na przedmieściach zostały spalone przez Tatarów. Obecny murowany kościół Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny został zbudowany w 1653 roku. Obok niego wybudowano drewniane cele, które w 1743 r. zmieniono na murowane. W XVIII wieku w niszach fasady zainstalowano 4 rzeźby: św. Rozalia trzymająca wieniec z dzieciątkiem, św. Urszula trzymająca książkę i niemowlę, św. Katarzyna ze Sieny trzymająca krucyfiks z liliami oraz niewyjaśniona postać kobiety z krucyfiksem i czaszką w rękach. Tu należy dodać, że w 2009 roku na terenie klasztoru prowadzono wykopaliska archeologiczne. Znalaziono cmentarz, dawnoruską osadę z X-XII wieku i znaczna ilość artefaktów z XI-XIV wieku.

1772 року Белз потрапляє під владу Габсбургської монархії, і у 1785 році, згідно з Йосифінською реформою, монастир ліквідують як такий «що не виконує жодної корисної роботи». Костел було передано греко-католицькій громаді міста і перейменовано в церкву св. Миколая. У 1893 році було встановлено новий іконостас, виконаний перемишльськими художниками. 1900 року церкву розписав львівський художник М. Боярський, а на фронтоні фасаду було уміщене мозаїчне зображення св. Миколая.

Під час обох світових воєн святиня уціліла. Після 1944 року храм тимчасово повернувся до римо-католиків, але у 1951 році польське населення було переселено до Польщі, а храм пристосовано під склад. Переселенці вивезли увесь костельний інвентар та цінний парафіяльний архів. У 1991 році об'єкт повернули греко-католицькій громаді міста.

Споруда церкви збереглася в досить доброму стані, як і дзвіниця поряд з нею, яку збудовано у 1906 році за проектом архітектора Филімона Левицького. На превеликий жаль, муровані келії монастиря зазнали значної руйнації (найбільшої вже в повоєнний час) і нині являють собою велетенські руїни просто в центрі міста.

W 1772 r. Bełz znalazł się pod władzą monarchii habsburskiej, a w 1785 r. zgodnie z reformą józefińską klasztor został zlikwidowany jako „nie wykonujący żadnej pożytecznej pracy”. Kościół został przekazany parafii greckokatolickiej i przemianowany na cerkiew św. Mikołaja. W 1893 r. zainstalowano nowy ikonostas, wykonany przez artystów przemyskich. W 1900 r. Cerkiew została ozdobiona malowidłami pensla lwowskiego artysty M. Bojarskiego, a na frontonie fasady umieszczono mozaikowy wizerunek św. Mikołaja

Cerkiew przeżyła obie wojny światowe. Po 1944 świątynia została czasowo zwrócona katolikom, jednak w roku 1951 ludność polska została przesiedlona do Polski, a świątynię zamieniono na magazyn. Wówczas katolicy wywieźli całe wyposażenie kościelne oraz cenne archiwum parafialne. W 1991 roku obiekt został zwrócony greckokatolickiej społeczności miasta.

Niestety, cele klasztoru uległy znacznemu zniszczeniu (największe miało miejsce już w okresie powojennym) i obecnie stanowią gigantyczne ruiny w samym centrum miasta.

На північний захід від монастиря сестер Домініканок на сучасній території Белзької загальноосвітньої школи у XIX - XX ст. знаходився єврейський релігійний центр: синагога, єврейська школа Бет-Мідраш і паłac рабина.

У 1942 році нацисти зробили спробу спалити юдейські святині. Спроби були невдалі, відтак німці вирішили підірвати синагогу, але і це не дуже допомогло. Тоді німці змусили євреїв розбирати синагогу вручну... Після війни залишки руїн було розібрано, а на їх місці збудовано школу і стадіон. Археологічні дослідження 2011-2012 років виявили, що від усіх єврейських будівель лишилися цегляні фундаменти, але на глибині 20-30 см під поверхнею землі.

Проте на цьому історія белзької синагоги не закінчилась. У 1980-х роках рабин Іссахар Дов Роках почав будівництво синагоги в Єрусалимі, в ділянці Кирьят Белз. В результаті у 2000 році було посвячено найбільшу в Єрусалимі синагогу, звану Велика Белзька синагога.

Головний зал має 6 000 сидячих місць! Всередині залу знаходиться найбільша в світі вітарна шафа для переховування сувойів Тори висотою 12 м і вагою 18 тон, котра навіть попала у Книгу рекордів Гіннеса.

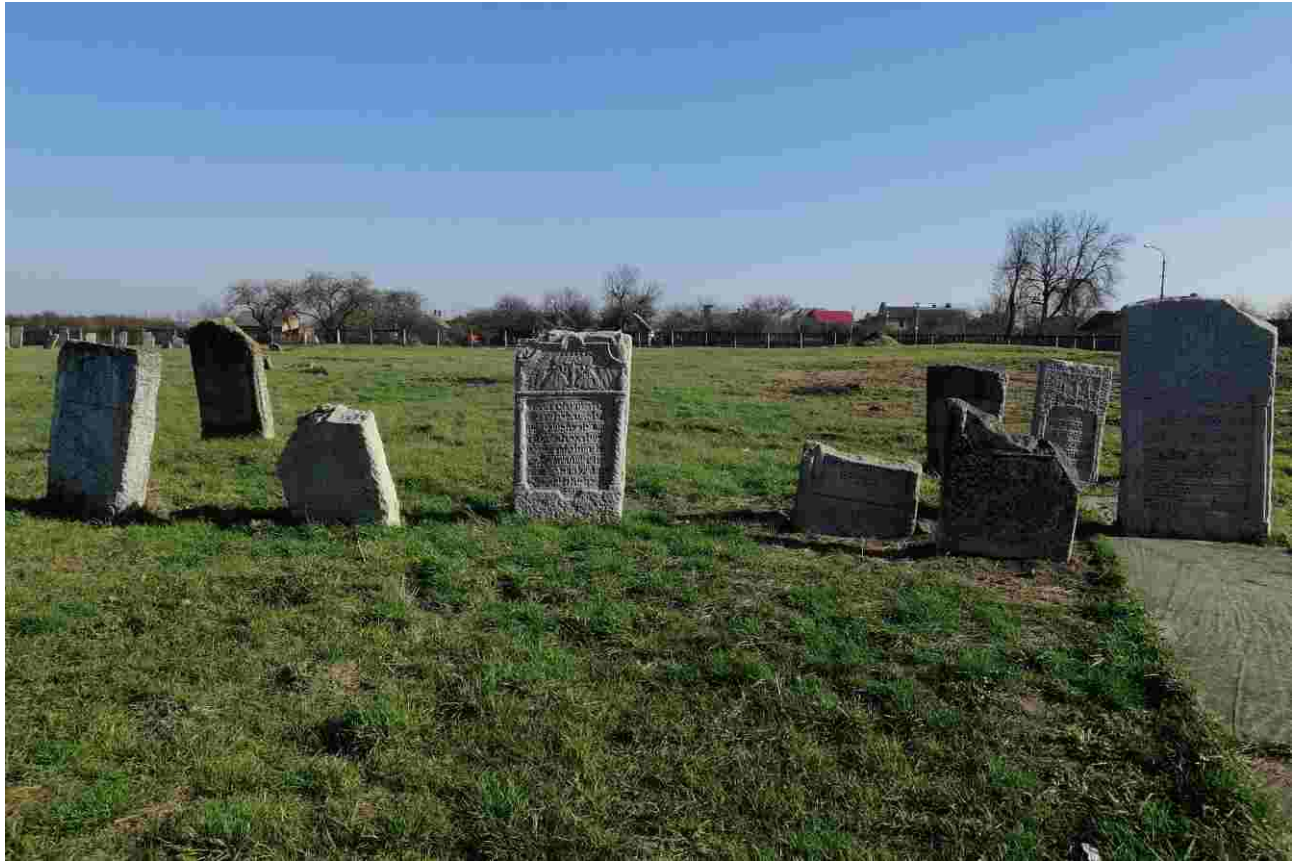
Na północny zachód od klasztoru siostr dominikanek na obecnym terenie bełskiej szkoły w XIX - XX wieków istniał żydowski ośrodek religijny: synagoga, szkoła żydowska, Bejt ha-midrász i pałac rabina.

W 1942 r. hitlerowcy podjęli próbę spalenia żydowskich świątyń. Próby nie powiodły się, więc Niemcy postanowili wysadzić synagogę w powietrze, ale i to niewiele pomogło. Następnie Niemcy zmusili Żydów do ręcznego rozebrania synagogi... Po wojnie pozostałości ruin rozebrano, a na ich miejscu wybudowano szkołę i stadion. Badania archeologiczne przeprowadzone w latach 2011-2012 wykazały, że ze wszystkich żydowskich budynków zachowały się ceglane fundamenty, ale na głębokości 20-30 cm pod powierzchnią ziemi.

Na tym jednak historia synagogi bełskiej się nie zakończyła. W latach 1980-ch rabin Issachar Dow Rokeach rozpoczął budowę synagogi w Jerozolimie, w dzielnicy Kirjat Bełz. W rezultacie w 2000 roku poświęcono największą synagogę w Jerozolimie, zwaną Wielką Synagogą Belską.

Główna sala ma 6000 miejsc! Wewnątrz sali znajduje się największa na świecie szafka ołtarzowa do przechowywania zwojów Tory, wysoka na 12 m i ważąca 18 ton, która trafiła nawet do Księgi Rekordów Guinnessa.

Йдучи далі по вул. Савенка, за старою дзвіницею бачимо гарну будівлю з високою годинниковою вежею. Це сучасний будинок Ратуші.

Спочатку ця будівля слугувала як північний корпус келій домініканського монастиря і лише у 1920 році на ній було встановлено годинник, а сам корпус переробили на Ратушу. Нині тут знаходиться міська рада м. Белз і адміністрація Історико-архітектурного заповідника м. Белз. Цікаво, що на 3-му ярусі вежі під час реставраційних робіт 2004 року було відкрито й відновлено цікаві стінописи. На одному з них зображено сюжет, як отець-домініканець торгується з юдеєм-лихварем. Лихвар тримає терези з невірноваженими шальками й емоційно переконує отця, вочевидь, у своїй непомилності. А монах пальцем лівої руки вказує на розп'яття, ніби кажучи: «Побійся Бога!», а правою рукою нотує угоду.

Одразу ж за Ратушею видно ще одну цікаву вежу. Це дзвіниця, яка є єдиною збереженою спорудою монастиря отців Домініканців з XVII-XVIII ст.

Орден домініканців потрапив до Белза у далекому 1394 році. Невдовзі монахи збудували дерев'яний костел та келії. В середині 16 ст. їх змінюють вже муrowаними.

Idąc dalej po ul. Sawenka, za starą dzwonnica widzimy piękny budynek z wysoką wieżą zegarową. Jest to współczesny budynek ratusza.

Początkowo budowla służyła jako północny budynek cel klasztoru dominikanów, a w 1920 roku zainstalowano na nim zegar, a sam budynek przekształcono w ratusz. Dziś mieści się tu Rada Miejska oraz administracja Bełskiego Rezerwatu Historyczno-Architektonicznego. Ciekawostką jest, że na II piętrze wieży podczas prac konserwatorskich w 2004 roku odkryto i odrestaurowano ciekawe malowidła ściennie. Na jednym z nich widzimy ojca dominikanina targującego się z żydowskim lichwiarzem. Lichwiarz trzyma niewyważoną wagę i emocjonalnie przekonuje zakonnika w swojej nieomylności. A mnich wskazuje na krucyfiks palcem lewej ręki, jakby mówiąc: „Bój się Boga!”, a prawą ręką odnotowuje ugodę.

Kolejną ciekawą wieżę widać bezpośrednio za ratuszem. Jest to dzwonnica, która jest jedynym zachowanym budynkiem klasztoru ojców dominikanów z XVII-XVIII wieku.

Zakon dominikanów przybył do Bełza w odległym 1394 roku. Wkrótce zakonnicy wybudowali drewniany kościół i cele. W połowie XVI wieku zastąpiono je murowanymi.

Протягом свого існування дзвіниця зазнавала значних перебудов, однак дійшла до наших днів у незруйнованому вигляді (якщо не рахувати Ратуші). На жаль, костел і монастир були нещадно зруйновані під час бойових дій 1944 року - радянська артилерія залишила від них лише фрагменти стін.

Продовжуючи маршрут по вул. Савенка, побачимо ліворуч шестигранну будівлю з цегли, так звану **Аріанську Вежу** - найдавнішу із збережених пам'яток Белза. Збудована вона 1606 року. Про її призначення досі точиться дискусія. Деякі джерела називають її каплицею Снопковських, інші припускають, що це був арсенал. Відомо, що деякий час у вежі зберігались земські акти, перенесені туди із замкової пивниці. З давніх описів вежі також відомо, що до війни над входними дверима будівлі знаходився герб «Равич» і з датою «1606». Після реставрації вежі репліку герба знову вміщено на старому місці. В наш час у приміщенні Вежі-каплиці організовано виставковий зал.

Дуже цікавою пам'яткою Белза є колона святого Вікентія (Вінцента), XVIII ст. у передмісті Заболотті по дорозі на Червоноград. Автор скульптури невідомий.

W okresie swojego istnienia dzwonnica przeszła znaczne przebudowy, jednak w nienaruszonym stanie przetrwała do dziś. Niestety kościół i klasztor zostały bezlitośnie zniszczone podczas działań wojennych 1944 roku – sowiecka artyleria pozostawiła jedynie fragmenty murów.

Kontynuacja spacer po ul. Sawenka, po lewej stronie zobaczymy sześciokątny ceglany budynek, tzw. **Wieżę Ariańską** – najstarszy zachowany zabytek Bełza. Została zbudowana w 1606 roku. Wciąż toczy się dyskusja na temat jej przeznaczenia. Niektóre źródła nazywają ją kaplicą Snopkowskich, inne sugerują, że był to arsenał. Wiadomo, że przez pewien czas w wieży przechowywano akty ziemiańskie, przeniesione tam z piwnic zamkowych. Ze starych opisów wieży wiadomo też, że przed wojną nad drzwiami wejściowymi do budynku widniał herb „Rawicz” i data „1606”. Po odrestaurowaniu wieży replika herbu została ponownie umieszczona na swoim dawnym miejscu. Obecnie w pomieszczeniach Wieży-kaplicy urządzona jest sala wystawowa.

Bardzo ciekawym zabytkiem Bełza jest kolumna św. Wincentego z XVIII wieku na przedmieściu Zabolottia (Zabłocie) przy drodze do Czerwonohradu. Autor rzeźby jest nieznany.

Святий Вікентій вважається опікуном убогих, хворих і терплячих. Скульптура зображує молодого чоловіка в чернечому одязі та плащі-пелерині, який лівою рукою спирається на щит, у піднятій правій руці колись він тримав факел. Пластика скульптури є одним з кращих зразків барокової різьби України. На жаль, постамент пам'ятника знаходиться в аварійному стані.

Крім Середмістя, Белз може похвалитись іще одним історичним комплексом, що знаходиться у передмісті, званому Замочок.

Це найцікавіший в плані археологічних досліджень район Белза - саме на цьому місці був княжий замок, від якого збереглись вали. Парадоксально, але найстаріший район має найновіші архітектурні пам'ятки міста, а на згадку про замок залишилась лише назва – Замочок.

Всередині замку була дерев'яна православна каплиця Св. Катерини. У ній, згідно легенди, в давнину перебувала ікона Белзької Божої Матері, яка після вивезення оригіналу до Ченстохови у XIV ст. була замінена вірною копією. В 1951 році виселені поляки забрали цю копію з собою і тепер ікона Белзької Богородиці знаходиться в польському місті Тарношині, всього в 15 км звідси.

Święty Wincenty jest uważany za patrona ubogich, chorych i chorych. Rzeźba przedstawia młodzieńca w szatach i płaszczu mnicha, lewą ręką wspartego na tarczy, a w uniesionej prawej ręce trzymającego niegdyś pochodnię. Rzeźba jest jednym z najlepszych przykładów rzeźby barokowej w Ukrainie. Niestety, cokół pomnika jest w stanie awaryjnym.

Oprócz Śródmieścia Bełz może poszczycić się innym zabytkowym zespołem położonym na przedmieściu, zwanym Zameczkiem.

Est to najciekawsza pod względem archeologicznym część Bełza – to właśnie w tym miejscu znajdował się zamek książęcy, z którego zachowały się mury obronne. Paradoksalnie, ale ta najstarsza dzielnica posiada najnowsze zabytki architektoniczne miasta, a jedyną pamiątką po zamku jest nazwa - Zameczek.

Wewnątrz zamku znajdowała się drewniana prawosławna kaplica św. Katarzyny. Według legendy w starożytności znajdowała się w niej ikona Matki Boskiej Bełskiej, która po wywiezieniu oryginału do Częstochowy w XIV wieku została zastąpiona wierną kopią. W 1951 r. wysiedleni Polacy zabrali tę kopię ze sobą i teraz ikona Matki Boskiej Bełskiej znajduje się w polskim mieście Tarnozyn, oddalonym stąd zaledwie o 15 km.

Натомість первісна Белзька ікона Божої Матері зберігається в монастирі отців паулінів в польському місті Ченстохова, називається Матір Божа Ченстоховська (через темний відтінок обличчя також відома як Чорна Мадонна) і належить до найбільших національних і духовних святинь польського народу.

Пізніше на місці каплиці було збудовано костел, який розібрали австрійські влади. Сучасний костел фактично збудовано у 1926 році.

Храм збудовано у стилі модерну з елементами готики. В фасад вмонтовано гарматні ядра. Також на фасаді було уміщено напис на польській мові - «O Mario Matko Boża Ratuj Nas» і церковнослов'янській мові – «Спаси Господи Люди Твоя».

У 1932 році місто урочисто святкувало 550-ту річницю перенесення ікони Чорної Мадонни до Ченстохови.

Тому поряд з костелом було збудовано дзвіницю «Маріяцька вежа» в стилі модерн з елементами романтизму, схожу на шахову туру. На фасаді розміщено зображення грифона - історичного гербу Белзького воєводства.

Natomiast oryginalna bełska ikona Matki Bożej jest przechowywana w klasztorze Ojców Paulinów w Częstochowie i dziś nazywana jest Matką Bożą Częstochowską (z powodu ciemnego odcienia twarzy znana jest również jako Czarna Madonna) i należy do największych sanktuariów narodowych i duchowych narodu polskiego.

Później na miejscu kaplicy wybudowano kościół, który został rozebrany przez władze austriackie. Współczesny kościół został faktycznie zbudowany w 1926 roku.

Świątynia została zbudowana w stylu secesyjnym z elementami gotyckimi. W fasadzie zamontowane są kule armatne. Również na fasadzie umieszczono napis w języku polskim - "O Mario Matko Boża Ratuj Nas" oraz w języku cerkiewno-słowiańskim - "Спаси Господи Люди Твоя".

W 1932 r. miasto uroczyście obchodziło 550. rocznicę przeniesienia obrazu Matki Boskiej do Częstochowy.

Dlatego obok kościoła wybudowano dzwonnice „Wieża Mariacka” w stylu secesyjnym z elementami romantyzmu, przypominającą wieżę szachową. Na fasadzie znajduje się wizerunek gryfa - historyczny herb województwa bełskiego.

У 1935 році перед костелом було збудовано браму з трьома арками. На ній зображено герб Белза – пушкар з гарматою та латинський напис «Belz constanter fidelis» («Белз постійно вірний»). Це слова з похвали для міста від короля Яна II Казимира.

У тому ж 1935 році було збудовано польовий вівтар св. Валентина, в якому нині зберігається нова копія ікони, яку у 2006 році подарували поляки. До центральної вівтарної частини ведуть сходи, обабіч яких встановлено скульптури св. Франциска та св. Домініка.

Останньою у 1938 році було збудовано Кальварію (Хресну дорогу). Вона являє собою цегляні мури з 14 станціями. Два задніх кути з боку р. Солокія акцентовані наріжними капличками.

З 1939 року, коли Белз, як і всю Польщу окупувала Німеччина, на Замочку знаходився прикордонний спостережний пункт, адже кордон Третього Рейху з Радянським Союзом проходив по річці Солокія, прямо поряд з костелом. З 1951 року, коли Белз перейшов зі складу ПНР до УРСР, в костелі розмістився вже радянський прикордонний гарнізон, пізніше - склад торгових закладів.

W 1935 r. przed kościołem wybudowano bramę z trzema łukami. Przedstawiono na niej herb Bełża - kanonier z armatą oraz łaciński napis "Belz Constanter fidelis" ("Bełz niezmiennie wierny"). To są słowa pochwały dla miasta od króla Jana II Kazimierza.

W tym samym roku, 1935, został zbudowany ołtarz polowy św. Walentego, w którym obecnie znajduje się nowa kopia ikony, którą Polacy podarowali w 2006 roku. Schody prowadzą do centralnej części ołtarza, po obu stronach którego znajdują się rzeźby św. Franciszka i św. Dominika.

Kalwaria (Droga Krzyżowa) została zbudowana jako ostatnia w 1938 roku. Jest to ceglany mur z 14 stacjami. Dwa tylne narożniki od strony rzeki Solokia są zaakcentowane narożnymi kapliczkami.

Od 1939 roku, kiedy Bełz, podobnie jak cała Polska, znalazł się pod okupacją niemiecką, na Zameczku znajdował się graniczny punkt obserwacyjny, ponieważ granica III Rzeszy ze Związkiem Radzieckim przebiegała wzdłuż rzeki Solokia, tuż obok kościoła. Od 1951 r., kiedy Bełz przeszedł z PRL do Ukraińskiej SRR, w kościele mieścił się sowiecki garnizon pograniczny, a później - magazyn zakładów handlowych.

Нарешті у 1991 року церкву передано православної громаді. Після реставрації і освячення храм отримав ім'я Св. Миколая.

Позаду храму і каплиці посередині величезного подвір'я, яке свого часу було дитинцем замку, було встановлено великий кам'яний хрест на честь тисячоліття Белза.

Залишаючи белзький край, варто озирнутись і помилуватись чудовою панорамою старовинного міста.

Ostatecznie w 1991 roku obiekt został przekazany parafii prawosławnej. Po renowacji cerkiew oświęcono pod wezwaniem św. Mikołaja.

Za świątynią i kaplicą, pośrodku ogromnego dziedzińca, będącego niegdyś dziedzińcem zamku, postawiono wielki kamienny krzyż ku czci tysiąclecia Bełza.

Opuszczając bełski kraj warto obejrzeć się i popatrzeć na cudowną panoramę starodawnego miasta.

На півночі Львівщини, неподалік Сокаля та Червонограда, лежить миловидне село Тартаків, відоме ще з 22 грудня 1415 року. Цього дня, перебуваючи у Белзі, князь мазовецький Земовит IV надав три села у Сокальському повіті плочькому воєводі Прандоті з Желязної і Желехлінки та його брату Анджею на прізвисько Грот. Власне тоді це було містечко Тартаків, поруч якого розташовувалося однойменне село. Однак 1941 року німецькі війська накрили Тартаків-місто артилерією, яка фактично його знищила. Зазвичай, села стають частинами міст. Тут сталося навпаки і залишки колишнього міста після війни стали частиною села.

На цьому зупинимо екскурс в історію Тартакова, оскільки це потребує окремого матеріалу. Натомість акцентуємо на головній принаді села – палаці, який нині перебуває далеко не в ідеальному стані, хоча й не без шансів на відродження. Але, говорячи про палац, було б несправедливо не згадати про його предтечу – замок, на підмурівках якого він власне і постав.

На północy obwodu lwowskiego, niedaleko Sokala i Czerwonogrodu, leży uroczą wieś Tartaków. Po raz pierwszy miejscowość jest odnotowana w kronikach 22 grudnia 1415 roku. Tego dnia, przebywając w Bełzie, książę Siemowit IV mazowiecki nadał trzy wsie w powiecie sokalskim wojewodzie płockiemu Prandocie z Żelaznej oraz jego bratu Andrzejowi. Właściwie w tym czasie było to miasto Tartaków, obok którego znajdowała się wieś o tej samej nazwie. Jednak w 1941 roku wojska niemieckie ostrzelały miasto Tartaków z artylerii, która faktycznie je zniszczyła. Zazwyczaj wsie stają się częściami miast. Tu stało się odwrotnie - pozostałości dawnego miasta stały się po wojnie częścią wsi.

Dziś Tartaków to mała wieś z półtora tysiąca mieszkańców. O historycznej przeszłości przypomina ogromny kościół rzymskokatolicki z XVIII wieku oraz legendarny pałac, który od wielu dziesięcioleci popada w ruinę. Ale mówiąc o pałacu, niesprawiedliwie byłoby nie wspomnieć o jego poprzedniku - zamku, na fundamentach którego on był zbudowany.

Замок Потоцького у Тартакові був збудований Потоцькими орієнтовно у другій половині XVII століття та зберігався у цілості майже до кінця XIX століття. Достеменно невідомо, як він виглядав, але за скупими збереженими матеріалами 1847 року зрозуміло, що замок був достатньо великим і оборонним, а його стіни прикрашали фрески.

Замок Тартакова збирав вельмож з усіх усюд на відпочинок і бали. Сюди часто навідувалася італійська опера. Тут була рідкісна книгозбірня, дзеркальна зала, працювало чимало визначних художників. При замку також діяла фабрика суконних виробів.

Після смерті Франца Салезія Потоцького всі володіння перейшли у спадок його синові Станіславу Щенсному, який тут народився, але у дорослому віці переніс свою резиденцію в Тульчин, а маєтки в Белзькому воєводстві продав князю Адаму Понінському. Далі маєток поміняв декілька власників, поки у кінці XIX століття не перейшов до рук магнатського роду Лянцкоронських. Новий власник Збігнев Лянцкоронський вирішує на місці замку збудувати палац. Від старовинного замку залишились тільки фрагменти оборонного муру з південно-західного боку палацу.

Zamek Potockich w Tartakowie został zbudowany około drugiej połowy XVII wieku przez wojewodę wołyńskiego Franciszka Salezego Potockiego, którego ze względu na bogactwo i władzę nazywano „małym królem Rusi”. Nie wiadomo na pewno jak zamek wyglądał, jednak ze skąpych zachowanych materiałów z 1847 roku wynika, że był on dość duży i obronny, o czym świadczą ślady dawnych murów i głębokie fosy.

Szlachta z różnych stron zjeżdżała do zamku na odpoczynek i bale. Często występowali tu włoscy śpiewacy operowi, działało tu wielu wybitnych artystów. Był unikatowy księgozbiór, sala lustrzana, ściany ozdobione freskami. Przy zamku działała również fabryka tkanin.

Po śmierci Franciszka Salezego Potockiego cały majątek odziedziczył jego syn Stanisław Szczesny Potocki, który tu się urodził, ale w wieku dorosłym przeniósł swoją rezydencję do Tulczyna, a dobra w województwie belgijskim sprzedał księciu Adamowi Ponińskiemu. Później majątek zmienił kilku właścicieli, aż pod koniec XIX wieku przeszedł w ręce magnackiej rodziny Lanckorońskich. Nowy właściciel Zbigniew Lanskorowski postanawia wybudować na miejscu zamku pałac. W rezultacie od dawnego zamku pozostały jedynie fragmenty muru obronnego po południowo-zachodniej stronie pałacu.

Палац Лянцкоронського

Зі своїх міркувань, у 1896-1898 роках власник замку Збігнєв Лянцкоронський практично розбирає замок і на його місці, з включенням збереженого фрагменту, будує новий двоповерховий палац у стилі французького необароко. Автором проекту виступив львівський архітектор Вінцент Равський-молодший. Маєток з високою квадратною вежею знаходився на північ від ринку і був оточений чудовим парком з численними зразками рідкісних видів дерев і декоративних чагарників, серед яких були, зокрема, магнолії та азалії.

Палац збудований на зразок «Casino de Paris» в Монако. Центральна частина головного фасаду акцентована ризалітом з балконом та ліпниною. Перший поверх оброблено під руст, другий має відкриту цегляну кладку, кути обрамлені пілястрами. На відкритій цегляній кладці виразно виділяється ліпнина декору та завершальний фриз. Над правим крилом височить башта з годинником.

Для господарських потреб позаду палацу було прибудовано досить великий одноповерховий корпус.

Під час Першої світової війни палац було двічі пограбовано та частково зруйновано.

Pałac Lanckorońskich-Urbańskich

W latach 1896-1898 Zbigniew Lanckoroński prawie doszczętnie rozebrał zamek i na jego miejscu wybudował nowy dwupiętrowy pałac w stylu francuskiego neobaroku. Autorem projektu był lwowski architekt Wincenty Rawski Młodszy. Dwór z wysoką kwadratową wieżą usytuowany na północ od rynku był otoczony był wspaniałym parkiem z licznymi okazami rzadkich gatunków drzew i krzewów ozdobnych, wśród których były magnolie i azalie.

Pałac jest zbudowany na wzór „Casino de Paris” w Monako. Centralną część fasady głównej zaakcentowano ryzalitem z balkonem i sztukaterią. Ściany parteru pokryte były jasnym tynkiem, a górne piętro – było z nieotynkowanej cegły o naturalnej barwie, narożniki obramowane pilastrami. Dekoracyjne stiuki i końcowy fryz wyraźnie wyróżniają się na tle nieotynkowanej cegły. Nad prawym skrzydłem wznosi się wieża z zegarem.

Dla potrzeb gospodarczych dobudowano za pałacem dość duży parterowy budynek.

Całemu temu przepychowi i bogactwu kres położyła I wojna światowa. Pałac był dwukrotnie porabowany i częściowo zniszczony.

Цікаво, що саме з часу російської окупації збереглося найбільше світлин інтер'єру - офіцери і солдати залюбки фотографувались на тлі того, що потім грабували, розбивали або спалювали. Більшість декору, меблів та колекцій тоді було знищено, картини були вирвані з панелей, старовинні меблі пошкоджені, столовий посуд і кришталі розбиті, бібліотечні книги спалені. Постраждав також і розкішний старий парк. Після закінчення усіх воєн остання власниця Тартаківського маєтку племінниця Збігнєва Лянцкоронського Марія Урбанська реконструювала палац і відновила парк. У 1940 році Марію заарештували і вивезли на Сибір, де її сліди загубились.

Після війни до 1993 року у палаці діяла середня школа, завдяки чому будівля була збережена. Зберігся навіть родовий герб Потоцьких на фронтоні палацу. На жаль, у 1996 році у будинку виникла пожежа: згорів дах, перекриття між поверхами, місцями обвалилися стіни. З 2010 року палац було передано в концесію на 49 років приватному інвестору, який взяв на себе зобов'язання вивести з аварійного стану і ввести в експлуатацію палац як туристично-відпочинковий центр. Прикро, але інвестор нічого не робив, тому у 2013 році угоду було анульовано, а палац і досі перебуває у жахливому аварійному стані.

Ciekawostką jest, że najwięcej zdjęć wnętrza zachowało się z czasów okupacji rosyjskiej –oficerowie i żołnierzy chętnie fotografowali się na tle tego, co potem plądrowali, rozbijali lub palili. Zniszczono wówczas większość wystroju, mebli i zbiorów, obrazy wyrwano z boazerii, zniszczono zabytkowe meble, potłuczono kryształowe zastawy stołowe, spalono księgi biblioteczne. Ucierpiał także wspaniały stary park. Po zakończeniu wszystkich wojen ostatnia właścicielka dóbr tartakowskich, siostrzenica Zbigniewa Lanckorońskiego Maria Urbańska, odbudowała pałac i odnowiła park. W 1940 roku Maria została aresztowana i wywieziona na Syberię, gdzie jej ślady zaginęły.

Po wojnie do 1993 roku w pałacu funkcjonowała szkoła średnia, dzięki czemu budynek ocalał. Zachował się nawet herb rodziny Potockich na frontonie pałacu. Niestety w 1996 roku w budynku wybuchł pożar: spłonął dach, strop między piętrami, miejscami zawaliły się ściany. W 2010 roku pojawiła się szansa - pałac został oddany w dzierżawę na 49 lat. Prywatny inwestor zobowiązał się do wyprowadzenia pałacu ze stanu awaryjnego i oddania go do użytku jako ośrodka turystyczno-wypoczynkowego. Niestety inwestor zupełnie nic nie robił, więc koncesja została anulowana w 2013 roku, a pałac nadal popada w ruinę.

Легенди, Захер-Мазох і новий шанс

Тартаків має і свої легенди. Щоправда, палац їх отримав у спадщину від замку. Аби не переповідати заново, залишимо слово за класиками. Мало кому відомо, що Тартаківським замком цікавився свого часу не хто інший, як Леопольд фон Захер-Мазох. Про нього він і писав у своєму містичному оповіданні «Мертві ненаситні» («Die Toten sind unersättlich»). Отож, слово «засновнику мазохізму», а насамперед одному з найталановитіших письменників своєї епохи.

«Неподалік від маєтку N, на широкому пологому плато самотньо стояв напівзруйнований замок Тартаків, про який серед народу ходили моторошні легенди... Якщо вірити селянам, в замку бачили старого сивого чоловіка, ніби каштеляна. Він одягнений так, як одягалися сотні років тому. Селяни твердять, що йому тисяча літ, а у великій, чудово збереженій залі замку стоїть дивовижної краси мармурова жінка з мертвими білими очима. Деколи, вночі, вона оживає і гуляє похмурими коридорами у супроводі численних примар, і тоді чуються дивні голоси: дике виття, жалісний плач, солодкі манливі звуки...»

Legends, Sacher-Masoch i nowa szansa

Tartaków ma również swoje legendy. Jednak pałac odziedziczył je po zamku. Aby nie powtarzać ponownie tej historii, zostawmy słowo klasykom. Mało kto wie, że zamkiem w Tartakowie interesował się nie kto inny jak Leopold von Sacher-Masoch. Pisał o nim w swoim opowiadaniu mistycznym „Umarli są szaleni” („Die Toten sind unersättlich”). A więc słowo do „twórcy masochizmu”, a przede wszystkim do jednego z najzdolniejszych pisarzy swojej epoki.

„Niedaleko posiadłości N, na szerokim, opadającym płaskowyżu stał samotnie na wpół zrujnowany zamek Tartaków, o którym wśród ludu krążyły niesamowite legendy... Jeśli wierzyć wieśniakom, w zamku widziano starego siwego mężczyznę, niby kasztelana. Jest ubrany tak, jak ubierali się setki lat temu. Wieśniacy twierdzą, że ma tysiąc lat, a w wielkiej, doskonale zachowanej sali zamkowej stoi zdumiewająco piękna marmurowa kobieta o martwobiałych oczach. Czasami w nocy ona budzi się do życia i idzie przez ponure korytarze w towarzystwie licznych duchów, a wtedy słychać dziwne głosy: dzikie wycie, żałosny lament, słodkie uwodzicielskie dźwięki...

Правда полягає в тому, що в великій залі замку й справді стоїть чудова мармурова статуя небаченої краси жінки. Дехто каже, що пращури роду Тартаковських разом з хресним походом йшли до Палестини визволяти гріб Господній і привезли з Візантії скульптуру Венери, витвір рук якогось грецького митця. Інші розповідають, що слава своєю красою та гріховодством дама з тієї родини звеліла одному італійському скульпторові увічнити себе, до того ж у костюмі, не підвладному моді, який ще до гріхопадіння носила у раю Єва.

Це відбувалося десь у часи Бенвенуто Челліні, а прекрасною дамою була старостина Марина Тартаковська... Її ж портрет у людський зріст висить в одній з похмурих кімнат замку, стелю якої прикрашає велика фреска – Купання Діани. Старостина одягнена у темний оксамит, і має на голові польську шапочку з пучком чаплиного пір'я...

Переді мною височів палац із дахом свинцевого кольору, – голова дракона під ним, певно, випльовувала у дощову погоду потоки води, – з балконом, який тримали на своїх кам'яних плечах фігури оголених турків, та розкішними парадними сходами.

Prawda jest taka, że w wielkiej sali zamku naprawdę znajduje się wspaniały marmurowy posąg kobiety o niespotykanej urodzie. Niektórzy twierdzą, że przodkowie rodu Tartakowskich brali udział w krucjacie do Palestyny o wyzwolenie grobowca Pańskiego i przywieźli z Bizancjum rzeźbę Wenus, dzieło jakiegoś greckiego artysty. Inni twierdzą, że słynąca z urody i grzeszności dama z tego rodu kazała włoskiemu rzeźbiarzowi uwiecznić ją w niepodlegającym modzie kostiumie, który Ewa nosiła w raju jeszcze przed upadkiem.

Stało się to gdzieś za czasów Benvenuto Celliniego, a piękną damą była starościna Maryna Tartakowska... Jej naturalnej wielkości portret wisi w jednej z ponurych komnat zamku, którego strop zdobi wielki fresk – „Diana po kąpielii”. Starościna ubrana jest w ciemny aksamit, a na głowie ma polską czapczeczkę z pękiem czaplich piór...

Przedemną wznosił się pałac z dachem w kolorze ołowiu — głowa smoka pod nim musiała wypluwać strumienie wody w deszczową pogodę — z balkonem wspartym na kamiennych ramionach posągów nagich Turków i wspaniałymi wielkimi schodami.

У глибокій ніші муру виднілася висічена із каменю скульптура якогось монгольського хана з потворною головою і сплутаними ланцюгами руками. Посеред викладеного бруківкою та вкритого сніговим килимом подвір'я було вимуровано ложе фонтану, над яким розпростерла широкі віти величезна липа... Старець повів мене угору сходами, відчинив майстерно різьблені двері, і я переступив поріг цього славного, повитого мороком таїни замку. Ми йшли широкими мармуровими сходами, піднімалися і спускалися крученими сходами, проходили то широкими й розкішними, наче алеї, коридорами, то глухими і незатишними ходами, схожими на підземні лабіринти шахти. Величезні дерев'яні оббиті залізом двері відчинялися й знову зачинялися за нами, пропускаючи нас... З кімнати в кімнату нас супроводжували тіні минулих століть. Тут на стінах висили чорні лати, прикрашені білими ангельськими крилами, здобуті в бою турецькі знамена та бойові литаври, турецькі сагайдаки зі стрілами; шпалери на стінах покоїв із сценами зі Старого Завіту були пожовклі і поточені міллю, яка від найменшого доторку роєм здіймалася у повітря...

W głębokiej niszy muru można było zobaczyć wyrzeźbioną z kamienia posąg jakiegoś mongolskiego chana z potworną głową i rękami związanymi łańcuchami. Pośrodku dziedzińca wyłożonego kostką brukową i pokrytego kobiercem śniegu zbudowano koryto fontanny, nad którym rozpostarła szerokie gałęzia potężna lipa... Starzec poprowadził mnie po schodach do góry, otworzył umiejętnie rzeźbione drzwi i przekroczyłem próg tego wspaniałego zamku spowitego mrokiem tajemnicy. Szliśmy szerokimi marmurowymi schodami, wchodziliśmy i schodziliśmy kręconymi schodami, czasami przechodziliśmy przez szerokie i rozkoszne korytarze, niczym aleje, to potem przez głuchimi niezaciszonymi przejściami, podobnymi do podziemnych labiryntów kopalnianych. Ogromne drewniane drzwi obite żelazem otwierały się i znowu zamykały się za nami, wpuszczając nas... Od pokoju do pokoju towarzyszyły nam cienie minionych wieków. Tutaj na ścianach wisiały czarne zbroje ozdobione białymi anielskimi skrzydłami, tureckie chorągwie i bitewne bębny wygrane w bitwie, tureckie sahadaki ze strzałami; tapety na ścianach pokoi ze scenami ze Starego Testamentu były pożółkłe i zjedzone przez mole, które roily się w powietrzu przy najlżejszym dotknięciu...

Вікна були здебільшого закриті віконницями, тому фарби на старих полотнах, котрі повсюди прикрашали стіни, протягом століть так сильно потьмянили, що мужні рycарі, розкішні старостини та багато зодягнені дами стояли, здавалося, у глибокій тіні, і лише то тут, то там, наче з темряви ночі, прозирали прекрасні світлі обличчя. Усе було занедбане, запущене, вкрите сірим, мов попіл, пилом, обвішане павутинням; в повітрі пахло тлінню...»

Повість була написана у першій половині XIX століття. Сьогодні ми не можемо достеменно знати, наскільки опис замку є документальним, а наскільки – плодом творчої уяви. Але, погодьтеся, що містика, привиди, фатальні жінки – це завжди цікаво. І завжди приманює мандрівників. Віднедавна зародилася надія, що мандрівників у Тартакові стане набагато більше, адже їх не відлякуватиме запущений стан колись розкішної пам'ятки. Відновлення Тартаківського палацу стало ідеєю фікс для активних громадських середовищ. Популяризація палацу, толоки на його території врешті привернули увагу і влади – палац включено до програми «Велике будівництво» у частині реставрації. Залишається сподіватися, що не лише на папері.

Okna były w większości zamknięte okiennicami, przez to kolory na starych płótnach, które wszędzie zdobiły ściany, wyblakły w ciągu wieków tak bardzo, że dzielni rycerze, rozkoszne starościny i bogato ubrane damy stały, jak się zdawało, w głębokim cieniu i tylko gdzieniegdzie, jakby z ciemności nocy, widać było piękne, jasne twarze. Wszystko było zaniedbane, zapuszczone, pokryte szarym, jak popiół, kurzem, obwieszane pajęczynami; w powietrzu unosił się zapach stęchlizny..."

Powieść została napisana w pierwszej połowie XIX wieku. Dziś nie wiemy na pewno, na ile opis zamku jest dokumentalnym, a na ile jest owocem twórczej wyobraźni. Ale nie da się ukryć, że mistyka, duchy, fatalne kobiety – jest to zawsze intrygującym. I zawsze wabi wędrowników. Ostatnio pojawiła się nadzieja, że w Tartakowie będzie więcej zwiedzających, przecież ich nie będzie odstraszać zaniedbany stan niegdyś rozkosznej pamiątki. Rewitalizacja Pałacu Tartakowskiego stało się idée fixe dla aktywnych gromadzkich środowisk. Popularyzacja pałacu, porządkowanie terenu wreszcie zwróciło uwagę władzy - pałac został włączony do programu „Wielkie budownictwo” w części restauracji. Zostaje tylko spodziewać się, że to nie zostanie tylko na papierze.

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

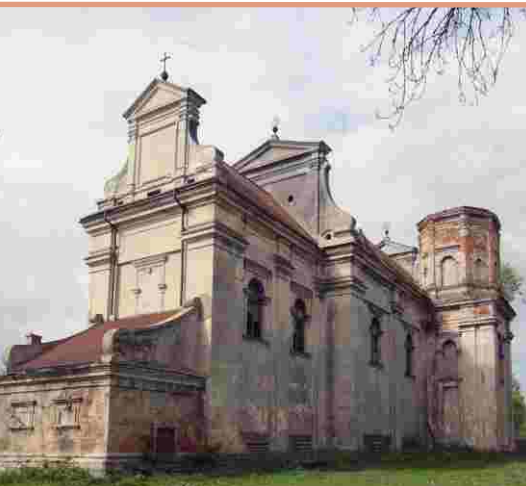

Дана публікація видана за ініціативи молодих людей – волонтерів, які взяли участь у волонтерському освітньо-культурному таборі-резиденції «Наша спільна культурна спадщина» в місті Угнів у 2022 році за фінансової допомоги Європейського Союзу у рамках Програми транскордонного співробітництва Польща-Білорусь-Україна 2014-2020.

У виданні використані власні фото та текстові матеріали, а також матеріали з відкритих джерел, систематизовані учасниками заходу.

Niniejsza publikacja została wydana z inicjatywy młodych ludzi-wolontariuszy, którzy w 2022 roku wzięli udział w wolontariackim edukacyjno-kulturalnym obozie-rezydencji „Nasze wspólne dziedzictwo kulturowe” w mieście Uhnów przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej w ramach Programu współpracy transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. Publikacja wykorzystuje własne zdjęcia i materiały tekstowe, a także materiały z otwartych źródeł, usystematyzowane przez uczestników wydarzenia.

PL-BY-UA
2014-2020

Funded by
the European Union

